

Η αξιοποίηση των Ηλεκτρονικών Σωμάτων Κειμένων στη διδασκαλία της Ισπανικής ως ξένης γλώσσας

Γεώργιος Μικρός & Μαρίζα Φουντοπούλου

*Τμήμα Ιταλικής και Ισπανικής Γλώσσας και Φιλολογίας
Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών*

1 Εισαγωγή

Στόχος της παρούσας εργασίας είναι η παρουσίαση των βασικών πλεονεκτημάτων της χρήσης των Ηλεκτρονικών Σωμάτων Κειμένων (ΗΣΚ) στη διδασκαλία της Ισπανικής ως ξένης γλώσσας. Ειδικότερα, θα παρουσιαστούν οι ιδιαιτερότητες των ΗΣΚ ως μαθησιακά εργαλεία και οι δυνατότητες των ειδικών λογισμικών που χρησιμοποιούνται σήμερα για την εξερεύνησή τους. Παράλληλα, θα φανεί μέσα από συγκεκριμένα παραδείγματα ότι τόσο το γραμματικό σύστημα, όσο και το πολιτισμικό κομμάτι της διδασκαλίας της Ισπανικής ως ξένης γλώσσας μπορεί να ωφεληθεί από την συστηματική χρήση ΗΣΚ.

2 Ηλεκτρονικά Σώματα Κειμένων

2.1 Εννοιολογική προσέγγιση

Πριν προχωρήσουμε σε μια αναλυτική κατηγοριοποίηση των ΗΣΚ θα ήταν χρήσιμο να ορίσουμε την έννοια τους καθώς και μια σειρά συναφών όρων. Ως ορισμό εργασίας μπορούμε να δεχθούμε τον ορισμό που δόθηκε στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού προγράμματος EAGLES (Sinclair, 1996). Σύμφωνα με αυτόν «σώμα κειμένων» είναι η συλλογή τμημάτων¹ γλώσσας, τα οποία επιλέγονται και διατάσσονται σύμφωνα με συγκεκριμένα γλωσσολογικά κριτήρια, έτσι, ώστε να χρησιμοποιηθούν ως αντιπροσωπευτικό δείγμα μιας συγκεκριμένης γλώσσας.

Ηλεκτρονικό Σώμα Κειμένων, επομένως, είναι ένα σώμα κειμένων το οποίο είναι κωδικοποιημένο για τυποποιημένες (standardized) και ομοιογενείς εργασίες ανάκτησης γλωσσικής πληροφορίας. Τα γλωσσικά τμήματα που περιέχει περιλαμβάνουν πληροφορίες για την προέλευσή τους και την εξωγλωσσική λειτουργία τους.

Για να εξηγήσουμε καλύτερα τη λειτουργία των Ηλεκτρονικών Σωμάτων Κειμένων στην διδασκαλία γλώσσας θα πρέπει να προσδιορίσουμε στενότερα τον όρο σώμα κειμένων και να τον εντάξουμε σε μια ευρύτερη σημασιολογική κατηγορία που είναι η συλλογή κειμένων (text collection). Ακολουθώντας τους Atkins, Clear & Oster (1992: 1) μπορούμε να διακρίνουμε 4 είδη συλλογών κειμένων:

α) Αρχείο (archive): Αποθετήριο ηλεκτρονικών κειμένων που δεν παρουσιάζουν κάποια οργανωμένη διασύνδεση μεταξύ τους.

β) Βιβλιοθήκη ηλεκτρονικών κειμένων (electronic text library): Συλλογή ηλεκτρονικών κειμένων με ενιαία τυποποίηση και συγκεκριμένες συμβάσεις στο περιεχόμενό τους, αλλά δίχως κάποιον σοβαρό περιορισμό επιλογής.

¹ Χρησιμοποιείται η λέξη τμήματα και όχι κείμενα γιατί πολλά σώματα κειμένων περιλαμβάνουν δείγματα από ένα κείμενο και όχι όλο το κείμενο (π.χ. Brown corpus).

γ) Ηλεκτρονικό Σώμα Κειμένων (corpus): Θεωρείται υποσύνολο της βιβλιοθήκης ηλεκτρονικών κειμένων με τη διαφορά ότι έχει σχεδιαστεί με συγκεκριμένες προδιαγραφές και συγκεκριμένη σκοπιμότητα.

δ) Υπό – σώμα κειμένων (subcorpus): Είναι υποσύνολο του σώματος κειμένων και αποτελεί είτε στατικό στοιχείο ενός σύνθετου σώματος κειμένων είτε δυναμικά προσδιορισμένη επιλογή από ένα σώμα κειμένων για τις ανάγκες μιας συγκεκριμένης ανάλυσης.

2.2 Κατηγοριοποίηση

Τα Ηλεκτρονικά Σώματα Κειμένων διαφοροποιούνται ανάλογα με τη χρήση για την οποία προορίζονται καθώς και τις προδιαγραφές σχεδιασμού τους. Μια ενδεικτική τυπολογία είναι η ακόλουθη:

Ως προς το επίπεδο λόγου: Τα ΗΣΚ μπορούν να χαρακτηριστούν ως προς το κατά πόσο περιέχουν προφορικά δεδομένα ή όχι. Τα πρώτα ΗΣΚ ήταν αμιγώς γραπτά², αλλά σχετικά σύντομα δημιουργήθηκαν προφορικά ΗΣΚ³, ενώ πιο πρόσφατα εμφανίστηκαν μεικτά ΗΣΚ⁴ με τα προφορικά δεδομένα να καταλαμβάνουν ένα συγκεκριμένο ποσοστό σε σχέση με τα γραπτά δεδομένα.

Ως προς την εθνικότητα: Τα ΗΣΚ μπορούν να διακριθούν και βάση της εθνικής γλωσσικής ποικιλίας που καλύπτουν. Η ύπαρξη διαφορετικών εθνικών ΗΣΚ επιτρέπει τη σύγκριση του τρόπου με τον οποίο η ίδια γλώσσα διαφοροποιείται στο πλαίσιο μιας διαφορετικής εθνότητας⁵.

Ως προς την ιστορική διάσταση: Η χρονολογία των κειμένων που περιλαμβάνεται σε ένα ΗΣΚ είναι πολύ σημαντική για το είδος των ερευνητικών ερωτημάτων που μπορούν να τεθούν. Για τον λόγο αυτό υπάρχουν ΗΣΚ που περιλαμβάνουν κείμενα, τα οποία καλύπτουν μια συγκεκριμένη χρονική στιγμή⁶, είτε σε συγχρονικό⁷ είτε σε

² Ένα από τα πρώτα ΗΣΚ γραπτής γλώσσας οι σχεδιαστικές αρχές του οποίου άσκησαν τεράστια επίδραση στην ανάπτυξη όλων των σύγχρονων ΗΚΣ είναι το Brown corpus το οποίο περιλαμβάνει 1 εκ. λέξεις αμερικάνικων κειμένων που χρονολογούνται από το 1961.

³ Μερικά αμιγώς προφορικά ΗΣΚ είναι τα ακόλουθα: London-Lund corpus (500.000 λέξεις που συλλέχθηκαν κυρίως στη δεκαετία του '60 και του '70), το Wellington Corpus of Spoken New Zealand English (1 εκ. λέξεις προφορικής ομιλίας, διαλόγου και επίσημου προφορικού λόγου την περίοδο 1988 - 1994), Lancaster/IBM Spoken English Corpus (53.000 λέξεις επίσημου προφορικού λόγου κυρίως από ραδιοφωνικές εκπομπές την περίοδο 1984 - 1991). Η European Languages Resources Association (ELRA) διαθέτει και μια σειρά από προφορικά ΗΣΚ σε πολλές ευρωπαϊκές γλώσσες. Αντίστοιχα στις ΗΠΑ οργανισμοί όπως το Linguistic Data Consortium (LDC) στο Πανεπιστήμιο UPENN και το Center for Spoken Language Understanding (CSLU) στο Oregon διαθέτουν ένα μεγάλο αριθμό προφορικών ΗΣΚ για Αγγλικά, Ισπανικά, Κινέζικα και άλλες γλώσσες.

⁴ Το πιο γνωστό ίσως μεικτό ΗΣΚ είναι το British National Corpus (BNC) το οποίο αποτελεί αυτή τη στιγμή το σημαντικότερο ΗΣΚ αναφοράς. Περιλαμβάνει 100 εκ. λέξεις και το προφορικό τμήμα του αποτελεί το 10% του συνολικού ΗΣΚ (10 εκ. λέξεις). Αποτελείται από ποικιλία προφορικών δεδομένων που καλύπτουν ένα μεγάλο διαλεκτικό και κοινωνιογλωσσολογικό εύρος στη χρήση της Αγγλικής γλώσσας.

⁵ Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το Corpus de referencia del español actual (CREA) το οποίο αποτελεί αυτή τη στιγμή το μεγαλύτερο ΗΣΚ της Ισπανικής Γλώσσας (130 εκ. λέξεις) και ενσωματώνει υπό – ΗΣΚ τα οποία προέρχονται από κράτη εκτός της Ισπανίας, όπου χρησιμοποιείται η Ισπανική γλώσσα (πολλές χώρες της Λατινικής Αμερικής).

⁶ Υπάρχουν αρκετά ΗΣΚ που συγκεντρώνουν κείμενα συγκεκριμένων ιστορικών στιγμών για λόγους εξειδικευμένης μελέτης μιας χρονικής περιόδου. Για την ελληνική γλώσσα έχει αναπτυχθεί στο πανεπιστήμιο Tufts των ΗΠΑ το Perseus Project το οποίο έχει συγκεντρώσει τα περισσότερα κείμενα της ελληνικής της κλασικής περιόδου και τα έχει χαρακτηρίσει μορφολογικά, ώστε να είναι εφικτή η εξέταση όχι μόνο των λεξιλογικών μονάδων, αλλά και του γραμματικού συστήματος της αρχαίας ελληνικής.

ιστορικό επίπεδο⁸, καθώς και ΗΣΚ τα οποία καλύπτουν μια συγκεκριμένη χρονική περίοδο⁹.

Ως προς τη διαλεκτική / κοινωνιογλωσσολογική ποικιλία: Η γλώσσα ποικίλει, τόσο ως προς τη γεωγραφική όσο και ως προς την κοινωνική της διάσταση. Τόσο οι διαλεκτολογικές όσο και οι κοινωνιογλωσσολογικές μελέτες χρησιμοποίησαν από νωρίς αυθεντικά κείμενα και διαμόρφωσαν σχολή εμπειρικής προσέγγισης στην έρευνα της γλωσσικής ποικιλίας με σημαντικότερο σύγχρονο εκπρόσωπο τον Labov. Η ανάλυση της γλωσσικής ποικιλίας είναι μία από τις σημαντικότερες ερευνητικές εφαρμογές των ΗΣΚ και η χρήση τους στην διαλεκτολογική και κοινωνιογλωσσολογική έρευνα επεκτείνεται ταχύτατα (Strassel & Cieri, 2001). Σε γενικές γραμμές τα ΗΣΚ αναφοράς, επειδή χρειάζεται να αντιπροσωπεύσουν το μεγαλύτερο δυνατό χρηστικό εύρος μιας γλώσσας, συμπεριλαμβάνουν δείγματα διαλεκτικού λόγου και ομιλητές που παράγουν κοινωνιογλωσσολογικά διακριτές γλωσσικές ποικιλίες. Ωστόσο, για την πληρέστερη και αναλυτικότερη μελέτη της διαλεκτολογικής ποικιλίας έχουν αναπτυχθεί και εξειδικευμένα ΗΣΚ¹⁰, τα οποία, σε συνδυασμό με συστήματα γεωγραφικής πληροφορίας (geographical information systems – GIS), διαμορφώνουν ψηφιακούς διαλεκτικού άτλαντες (Kretzschmar & Lee, 1993).

Ως προς την ηλικία: Η ηλικία των ομιλητών που συμπεριλαμβάνονται σε ένα ΗΣΚ μπορεί να το εξειδικεύσει ως προς το σκοπό και το είδος της γλώσσας που συλλέγεται. Μια γενική διάκριση αναγνωρίζει ΗΣΚ ενηλίκων και ΗΣΚ με δείγματα λόγου από παιδιά¹¹. Ο παιδικός λόγος εξετάζομενος με ποσοτικές τεχνικές σε ΗΣΚ μπορεί να αποκαλύψει σημαντικές πληροφορίες για τον τρόπο με τον οποίο αναπτύσσεται το γλωσσικό σύστημα στο παιδί καθώς και για την ποικιλία που παρουσιάζει σε όλο το γραμματικό φάσμα (Andersen, 1990: 157)

Ως προς την ανανεωσιμότητα: Τα ΗΣΚ μπορούν να ολοκληρώσουν τον προκαθορισμένο σχεδιαστικό στόχο που έχει τεθεί στην αρχή της ανάπτυξής τους και να παγιωθούν αποτελώντας πλέον κλειστή συλλογή (όπως έγινε στην περίπτωση του BNC), αλλά μπορούν και να μείνουν ανοιχτά με στόχο τη συνεχόμενη ανανέωση τους

⁷ Παράδειγμα σύγχρονου ΗΣΚ για την Νέα Ελληνική γλώσσα είναι ο Εθνικός Θησαυρός της Ελληνικής Γλώσσας (ΕΘΕΓ) ο οποίος καλύπτει ένα μεγάλο φάσμα κειμενικών γενών και θεμάτων της γραπτής νεοελληνικής γλώσσας.

⁸ Ένα από τα πιο γνωστά διαχρονικά ΗΣΚ για την ελληνική γλώσσα είναι ο Θησαυρός της Ελληνικής Γλώσσας (Thesaurus Linguae Graecae – TLG), ένα ΗΣΚ 80 εκ. λέξεων το οποίο περιέχει σχεδόν όλα τα αρχαία ελληνικά κείμενα που επιβιώνουν από την περίοδο του Ομήρου μέχρι την πτώση του Βυζαντίου. Για την Ισπανική υπάρχει μια αντίστοιχη πρωτοβουλία από την Real Academia η οποία αναπτύσσει το Corpus diacrónico del Español (CORDE), ένα διαχρονικό ΗΣΚ 136 εκ. λέξεων με κείμενα που καλύπτουν όλες τις φάσεις της ιστορικής εξέλιξης της Ισπανικής.

⁹ Ένα από τα μεγαλύτερα διαχρονικά ΗΣΚ για την Ισπανική γλώσσα είναι το Corpus del Español το οποίο έχει αναπτυχθεί στο Illinois State University και περιλαμβάνει 100 εκ. λέξεις ως εξής: 20 εκ. λέξεις από το 1200-1400 μ.Χ., 40 εκ. λέξεις από το 1500-1700 μ.Χ., 40 εκ. λέξεις από το 1800-1900 μ. Χ., και 20 εκ. λέξεις στον 20^ο αιώνα οι οποίες είναι ισόποσα μοιρασμένες μεταξύ λογοτεχνίας, προφορικών κειμένων και εφημερίδων/εγκυκλοπαιδειών.

¹⁰ Στις ΗΠΑ το μεγαλύτερο ΗΣΚ που αναπτύχθηκε πρόσφατα για να εξετάσει τόσο τη διαλεκτολογική όσο και την κοινωνιογλωσσολογική ποικιλία των Αμερικάνικων Αγγλικών προήλθε από το Telsur project στο πανεπιστήμιο UPENN. Αποτέλεσμα είναι η δημοσίευση του Atlas of North American English (Labov, Ash & Boberg, 2002) η οποία περιλαμβάνει ψηφιακή χαρτογράφηση των διαλεκτολογικών περιοχών της Β. Αμερικής στηριγμένη σε προφορικά ΗΣΚ 700 ομιλητών.

¹¹ Το πιο γνωστό ΗΣΚ παιδικού λόγου από διαφορετικές γλώσσες είναι το CHILDES - Childes Language Data Exchange System το οποίο έχει συλλέξει δεδομένα γλωσσικής εκμάθησης από παιδιά, αλλά και ενηλίκους σε πολλές ευρωπαϊκές και μη γλώσσες. Ένα από τα ΗΣΚ για την γλωσσική ανάπτυξη στην Αγγλική είναι και το Polytechnic of Whales το οποίο περιλαμβάνει προφορική ομιλία παιδιών από 8-12 ετών και διαθέτει 65.000 λέξεις που έχουν αναλυθεί συντακτικά.

και τον συνεχή εμπλουτισμό τους. Ο ανοιχτός σχεδιασμός σε ένα ΗΣΚ είναι ιδιαίτερα χρήσιμος όταν αυτό θα χρησιμοποιηθεί για λεξιλογιακή εργασία, αφού η χρήση τμημάτων λεξιλογίου διαφοροποιείται σημαντικά σε μικρά χρονικά διαστήματα. Τα ΗΣΚ που χρησιμοποιούνται με αυτόν τον τρόπο ονομάζονται ΗΣΚ ελέγχου (monitor corpora). Οργανώνουν τα γλωσσικά δεδομένα μέσα σε διαδοχικά χρονικά πλαίσια τα οποία επιτρέπουν την άμεση σύγκριση της γλωσσικής παραγωγής. Ενώ τα κλειστά ΗΣΚ χρησιμοποιούν ως κύριο ποσοτικό τους χαρακτηριστικό τον αριθμό λέξεων σε ένα ΗΣΚ ελέγχου χρησιμοποιείται η έννοια του ρυθμού της εισροής νέων κειμένων (rate of flow), πόσες δηλαδή λέξεις εισάγονται σε συγκεκριμένο χρονικό διάστημα (μέρα, μήνας, χρόνος κ.ά)

Ως προς τη διαθεσιμότητα: Η διάθεση ενός ΗΣΚ μπορεί να γίνει με διάφορους τρόπους τόσο ως προς την εμπορική εκμετάλλευσή του (εμπορική, δωρεάν διάθεση) όσο και ως προς τη δίοδο μέσω της οποίας διατίθεται (διαδίκτυο, διακομιστές ftp, μαγνητικά ή οπτικά μέσα αποθήκευσης κ.ά.).

Ως προς το χαρακτηρισμό: Η βασικότερη λειτουργία ενός ΗΣΚ είναι η εξαγωγή πληροφορίας από αυτό. Υπάρχουν ΗΣΚ τα οποία δεν έχουν κανενός είδους χαρακτηρισμό. Ωστόσο η λειτουργικότητα ενός ΗΣΚ αυξάνεται σημαντικά όταν περιλαμβάνει κάποιου είδους χαρακτηρισμό, όπως π.χ. γραμματικό χαρακτηρισμό των μερών του λόγου (part of speech tagging), λεπτομερές μορφολογικό χαρακτηρισμό, συντακτικό χαρακτηρισμό (syntactic parsing) ή ακόμα και σημασιολογικό ή πραγματολογικό χαρακτηρισμό.

Ως προς το εύρος γλωσσικής κάλυψης: Ανάλογα με το εύρος και την αντιπροσωπευτικότητα σε κειμενικά γένη και είδη ένα ΗΣΚ μπορεί να είναι ΗΣΚ αναφοράς (reference corpora) ή ΗΣΚ ειδικής χρήσης (special corpora). Το ΗΣΚ αναφοράς έχει σχεδιαστεί για να προσφέρει αναλυτικές πληροφορίες για μια συγκεκριμένη γλώσσα.

Τα ΗΣΚ ειδικής χρήσης (special corpora) αποτελούνται από κείμενα που χαρακτηρίζονται από το εύρος των «σημαδεμένων» (marked) γλωσσικών χαρακτηριστικών που καλύπτουν. Ειδικά σε επίπεδο λεξιλογίου τα ΗΣΚ ειδικής χρήσης περιλαμβάνουν κείμενα σε συγκεκριμένο θεματικό πεδίο και υψηλές συχνότητες εμφάνισης των όρων που σχετίζονται με αυτό.

Ως προς τον αριθμό γλωσσών: Τα ΗΣΚ μπορούν να κατηγοριοποιηθούν ανάλογα με τον αριθμό των γλωσσών που συμπεριλαμβάνονται στα κείμενά τους. Τα μονόγλωσσα ΗΣΚ καλύπτουν μια συγκεκριμένη γλώσσα, ή διάλεκτο, ενώ τα πολύγλωσσα ΗΣΚ περιέχουν κείμενα, τα οποία είναι γραμμένα σε διαφορετικές γλώσσες μεταξύ τους. Μια ειδική μορφή πολύγλωσσων ΗΣΚ είναι τα παράλληλα ΗΚΣ. Αυτά είναι συλλογή από κείμενα μαζί με τις μεταφράσεις τους σε μία ή περισσότερες γλώσσες. Η απλούστερη των περιπτώσεων είναι όταν μόνο δύο γλώσσες συνυπάρχουν με τα κείμενα στη μία γλώσσα να αποτελούν μετάφραση των κειμένων της άλλης. Πολλές φορές σε παράλληλα ΗΣΚ η κατεύθυνση της μετάφρασης ποικίλλει, έτσι, ώστε μερικά κείμενα της γλώσσας Α να έχουν μεταφραστεί σε κείμενα της γλώσσας Β και κάποια άλλα κείμενα της γλώσσας Β να μεταφράζονται στη γλώσσα Α. Τα παράλληλα ΗΣΚ αποτελούν αυτή τη στιγμή έναν πολύ σημαντικό γλωσσικό πόρο στη γλωσσική διδασκαλία γιατί δίνουν τη δυνατότητα να μελετήσουμε σε βάθος τη διαδικασία της μετάφρασης, να αναπτύξουμε πολύγλωσσα λεξικά, να μελετήσουμε την απόδοση της ορολογίας και να εκπαιδεύσουμε εργαλεία στατιστικής μηχανικής μετάφρασης.

3 Χαρακτηριστικά και εργαλεία της γλωσσολογικής έρευνας βασισμένης σε ΗΣΚ

Η χρήση ΗΣΚ παρουσιάζει τρία σημαντικά χαρακτηριστικά.

1. Οι μελέτες που στηρίζονται σε ΗΣΚ εξαρτώνται άμεσα από τα κείμενα που συμπεριλαμβάνονται. Ήδη πολλά ΗΣΚ είναι άμεσα διαθέσιμα σε πολλές γλώσσες και η χρήση του Διαδικτύου μπορεί να δώσει τη δυνατότητα στους δασκάλους της γλώσσας να συλλέξουν και μόνοι τους τα δικά τους μικρά ΗΣΚ για χρήση στην τάξη. Ωστόσο, είναι σημαντικό να ξεκαθαριστεί ότι τα αποτελέσματα αναζητήσεων στο ΗΣΚ αντανακλούν την ίδια την κειμενική δομή του ΗΣΚ και επομένως μπορεί να διαφέρουν από ΗΣΚ σε ΗΣΚ. Ποσοτικά χαρακτηριστικά σχεδίασης όπως το συνολικό μέγεθος ενός ΗΣΚ, ο αριθμός κειμένων ανά κειμενικό γένος και το μέγεθος κάθε κειμενικού δείγματος επηρεάζουν την ποσότητα και την ποιότητα των παρεχόμενων αποτελεσμάτων που δίνει το ΗΣΚ (Mikros 2002). Αναζητήσεις συχνών γλωσσικών χαρακτηριστικών απαιτούν μικρό σχετικά μέγεθος, αλλά αν κάποιος θέλει να ερευνήσει ή να διδάξει ένα σπάνιο γλωσσικό φαινόμενο θα χρειαστεί ΗΣΚ πολλών εκατομμυρίων λέξεων.

Μια εξίσου σημαντική σχεδιαστική αρχή στη συλλογή ενός ΗΣΚ είναι η ποικιλία των κειμενικών γενών και των θεμάτων που θα καλύπτουν τα κείμενά του. Πλήθος μελετών την τελευταία δεκαετία έχει καταδείξει τον βαθμό ποικιλίας που παρουσιάζει η χρήση λέξεων σε διαφορετικά κειμενικά γένη και θέματα (ενδ. Biber et al. 1994, 1996, 1998, Carter and McCarthy 1995, McCarthy and Carter 1995). Έτσι ένα ΗΣΚ γραπτών κειμένων δεν θα μπορούσε να δώσει πληροφορίες για τις χρήσεις της προφορικής γλώσσας ούτε βέβαια ένα ΗΣΚ με άρθρα από εφημερίδες θα μπορούσε να είναι αντιπροσωπευτικό της γραπτής γλώσσας γενικά. Αντίστοιχα ένα ΗΣΚ που περιλαμβάνει λίγους συγγραφείς ή ομιλητές θα ήταν ιδιαίτερα «ευαίσθητο» στο προσωπικό ύφος τους.

2. Ένα επίσης σημαντικό χαρακτηριστικό των μελετών που στηρίζονται σε ΗΣΚ είναι ότι χρησιμοποιούν H/Y για την ανάλυσή τους. Αυτό είναι επιβεβλημένο αφού η ανάλυση πολλών εκατομμυρίων λέξεων με το χέρι είναι πρακτικά ανέφικτη. Σε κάποιες περιπτώσεις ο εντοπισμός και η ανάλυση μη-αμφίσημων γλωσσικών στοιχείων γίνεται αυτόματα και ολοκληρώνεται σε ελάχιστο χρόνο. Σε άλλες περιπτώσεις όμως κάποιο γλωσσικό φαινόμενο μπορεί να είναι αμφίσημο ή να απαιτεί ειδική κωδικοποίηση για να εντοπισθεί και να αναλυθεί. Στην περίπτωση αυτή ο H/Y λειτουργεί σε διαλογική μορφή και ζητάει από το χρήστη τη γνώμη του για κάθε μια από τις εμφανίσεις του συγκεκριμένου γλωσσικού φαινομένου.

3. Οι αναλύσεις που βασίζονται στα ΗΣΚ περιλαμβάνουν τόσο ποσοτικές εκτιμήσεις, όσο και λειτουργικές ερμηνείες της γλωσσικής χρήσης. Οι ποσοτικές αναλύσεις μας υποδεικνύουν τη συχνότητα με την οποία εμφανίζονται διάφορα φαινόμενα και είναι απαραίτητες καθώς το σύνολο της γλωσσικής δομής παρουσιάζει εκτεταμένη ποικιλία σε όλα τα επίπεδα. Ωστόσο, η απλή παράθεση αριθμών από μόνη της δεν μπορεί να ερμηνεύσει τίποτα. Χρειάζεται ποιοτική εκτίμηση των επικοινωνιακών συνθηκών κάτω από τις οποίες εκδηλώνεται ποσοτικά το γλωσσικό φαινόμενο. Δίχως τη συγχρονισμένη θέαση ποσοτικών και ποιοτικών χαρακτηριστικών στη γλώσσα δεν μπορούμε να εξάγουμε κανένα ασφαλές συμπέρασμα σχετικά με τη γραμματική δομή και την επικοινωνιακή προσαρμογή της. Βασικό εργαλείο για την αναζήτηση πληροφορίας στα ΗΣΚ είναι το λογισμικό παραγωγής πινάκων συμφραζομένων (concordancer). Η χρήση του έγκειται στην αναζήτηση συγκεκριμένων συμβολοσειρών που κάθε φορά ορίζει ο χρήστης

(γράμματα, λέξεις, φράσεις κ.ά.) και η παρουσίαση της αναζητηθείσας λέξης ή φράσης στο κέντρο των συμφραζομένων της υπό τη μορφή πίνακα (βλ. Πίνακας 1).

N	Concordance	Set	Tag	Word No.	File	%
1	ncias de nuestro idioma', y a la degradación de la lengua, producida, en parte, por el grave problem			567	ts\108.txt	65
2	o al menos un valor que escapa a su tiempo, a su lengua, a sus condicionantes sociales o técnicos			524	406~1.txt	71
3	tura y el periodismo le obligan a vivir con una sola lengua. Pero lo natural es el bilingüismo. </answer			822	604~1.txt	61
4	o, paseó arriba y abajo la exposición, chasqueó la lengua en signo de aprobación y luego volvió a sal			176	204~1.txt	16
5	bable</heading> <p>Los escritores españoles en lengua no castellana no parecen tan atentos a la			367	20e~1.txt	34
6	unos artistas han sido capaces de llevar su propia lengua hasta el extremo de disolverla en otra cos			250	ura\26.txt	43
7	temporánea: la capacidad de transgredir la propia lengua, sin renunciar a ella, para llevarla más allá			73	ura\26.txt	13
8	che franquista, como instrumento para defender la lengua y la cultura catalanas y para la recuperaci			398	ura\22.txt	71
9	e el español: acude al latín como si fuera la propia lengua. El español siente recelos y temores ante			724	ts\108.txt	82
10	esa. </p> <p>Todo vale con tal que enriquezca la lengua', declaró entonces Emilio Lorenzo en una			502	ts\108.txt	57
11	os expresivos. Curiosamente, siendo el inglés una lengua germánica, y el castellano una lengua rom			750	ts\108.txt	86
12	1952) "marcará el renacer de la poesía en nuestra lengua". No hay aquí ninguna hipérbole. En realid			194	lura\3.txt	29
13	acio Alonso, editor de Les Noticias, semanario en lengua asturiana, y editor de Ambitu, cree que la			217	20e~1.txt	20
14	llos que inventan, dentro de su propia lengua, una lengua extranjera: aquellos que llevan su lengua h			20	ura\26.txt	4
15	las páginas de sociedad de un periódico local en lengua rusa. Fue la primera en morir. Su esposo,			229	c04~1.txt	24
16	no de los mejor dotados del panorama literario en lengua castellana, la ganó la escritora mexicana			575	ura\13.txt	94
17	licación de la nueva edición del "Diccionario de la Lengua Española", ya ha renovado esta obra ese			46	ura\14.txt	13
18	ing, nacida en Kansas en 1897, se especializó en lengua y literatura española por dicha Universidad			387	20a~1.txt	26
19	línqua an loquentes (¿Dequién es la culpa, de la lengua o de los hablantes?), que fue contestado p			484	ts\108.txt	55
20	gua, una lengua extranjera: aquellos que llevan su lengua hasta el extremo de hacerla delirar, de co			26	ura\26.txt	5
21	ntes y ellos le transmitieron a él, por encima de la lengua materna y las costumbres ancestrales. No			260	406~1.txt	35
22	l inglés una lengua germánica, y el castellano una lengua romance, la mayor parte de los neologism			756	ts\108.txt	86
23	ños- aborda su momento. Lo hace sin pelos en la lengua y responde con sinceridad. Impresiona cu			143	xts\97.txt	17
24	res son aquellos que inventan, dentro de su propia lengua, una lengua extranjera: aquellos que llevan			18	ura\26.txt	4
25	difícil, para las que la religión, las tradiciones, una lengua minoritaria son recursos necesarios para e			299	ura\10.txt	24
26	da con el asentamiento de las autonomías y de la lengua. Esa normalización política coincide con e			242	20e~1.txt	22
27	bueno de las academias hispanoamericanas de la lengua, que serán las que determinen si las propu			127	ura\14.txt	35
28	ditan cerca de un centenar de libros al año en esa lengua con una tirada de entre 500 y 1.000 ejemp			315	20e~1.txt	29

Πίνακας 1: Πίνακας συμφραζομένων της λέξης «lengua»

Ο Πίνακας 1 δείχνει το είδος των αποτελεσμάτων που συνήθως παίρνει κανείς από τα ΗΣΚ. Ο πίνακας συμφραζομένων μάς επιτρέπει να εξετάσουμε τη χρήση της συγκεκριμένης λέξης σε πλήθος περιβαλλόντων και να δούμε συνολικά το πώς χρησιμοποιείται η συγκεκριμένη λέξη στο ΗΣΚ που την εξετάζουμε. Επιπλέον μπορούμε να έχουμε μια σειρά από ποσοτικές πληροφορίες για τη συγκεκριμένη λέξη και ειδικότερα:

- Πίνακα των πιο συχνών συνεμφανιζόμενων λέξεων (collocates).
- Πίνακα διασποράς της εμφάνισης της συγκεκριμένης λέξης στο υπό εξέταση ΗΣΚ.
- Πίνακα των πιο συχνών φράσεων στις οποίες μετέχει η συγκεκριμένη λέξη.

Τα περισσότερα λογισμικά ανάλυσης ΗΣΚ μπορούν επίσης να δώσουν πίνακα συχνότητας λέξεων, να ταξινομήσουν δηλ. τις λέξεις των κειμένων του ΗΣΚ σε φθίνουσα κατάταξη συχνότητας. Οι παραπάνω πληροφορίες μπορούν να αξιοποιηθούν στο πλαίσιο της διδασκαλίας της ξένης γλώσσας και να ενταχθούν σε έναν ευρύ κύκλο δραστηριοτήτων μερικές από τις οποίες θα εξετάσουμε συνοπτικά παρακάτω.

4 Βασικές εφαρμογές των ΗΣΚ στη διδασκαλία της γλώσσας

4.1 Πλεονεκτήματα της χρήσης των ΗΣΚ στη γλωσσική διδασκαλία

Τα ΗΣΚ μπορούν να ενταχθούν με πολλούς τρόπους στη γλωσσική διδασκαλία και να αποτελέσουν σημαντικό παράγοντα βελτίωσης της μαθησιακής διαδικασίας. Για να εκτιμήσουμε το μέγεθος της συμβολής τους θα απαριθμήσουμε ορισμένα από τα βασικότερα πλεονεκτήματα χρήσης τους σε μαθησιακά περιβάλλοντα. Τα πρώτα 4

σχετίζονται με το γεγονός ότι η χρήση ΗΣΚ απαιτεί Η/Υ. Η χρήση των Η/Υ από μόνη της παρουσιάζει σημαντικά πλεονεκτήματα όταν εντάσσεται στην ανάλυση γλωσσικών δεδομένων τα σημαντικότερα από τα οποία σύμφωνα με τον Leech (1997: 10-11) είναι:

1. Ταχύτητα και αλάνθαστη επεξεργασία των γλωσσικών δεδομένων. Ο Η/Υ όταν εκτελεί μηχανιστικές διαδικασίες, όπως είναι το μέτρημα και η διαχείριση συμβολοσειρών, όπως γίνεται στην περίπτωση της λίστας συχνότητας λεξιλογίου και του πίνακα συμφραζομένων, είναι ακριβής και γρήγορος δίνοντας απαντήσεις σε ερωτήματα που σε παλαιότερα χρόνια θα χρειαζόνταν πολλά ανθρωποέτη φιλολογικής εργασίας για να απαντήσει κανείς.
2. Προαγωγή της μαθητοκεντρικής προσέγγισης. Ο Η/Υ επιτρέπει την ευέλικτη οργάνωση της μαθησιακής διαδικασίας, τόσο από πλευράς χώρου, όσο και χρόνου και προσαρμόζεται στις ανάγκες και τα κίνητρα του μαθητή.
3. «Ανοιχτή» παροχή γλωσσικών δεδομένων. Σε αντίθεση με τα παραδοσιακά εκπαιδευτικά εγχειρίδια ο Η/Υ επιτρέπει την ανανέωση του διδακτικού υλικού και ενθαρρύνει την ερευνητική προσέγγιση στη γλωσσική εκμάθηση.
4. Εξειδίκευση της μαθησιακής διαδικασίας στις ιδιαίτερες ανάγκες του εκπαιδευομένου. Ο Η/Υ μπορεί να εξειδικεύσει τις διδακτικές διαδικασίες στις ανάγκες και τον μαθησιακό ρυθμό του μαθητή, επιτρέποντας έτσι την οργάνωση ευέλικτων εκπαιδευτικών διαδρομών που ταιριάζουν καλύτερα στο προσωπικό στυλ εκμάθησης του καθενός.

Ωστόσο η χρήση ΗΣΚ ως μέθοδος γλωσσικής διδασκαλίας πλεονεκτεί σε συγκεκριμένες σημεία έναντι των παραδοσιακών μεθόδων τα σημαντικότερα των οποίων είναι (Sinclair 1997: 31-37):

1. Παροχή «πραγματικών» παραδειγμάτων: Η γλώσσα δεν μπορεί να εφευρεθεί. Μπορεί μόνο να αιχμαλωτιστεί. (Sinclair 1997: 31). Ίσως η σημαντικότερη συμβολή της επικοινωνιακής προσέγγισης στη γλωσσική διδασκαλία είναι η στροφή που επεχείρησε στην «ποιότητα» του γλωσσικού υλικού που παρεχόταν ως διδακτικό «παράδειγμα». Πολλές έρευνες από τις αρχές της δεκαετίας του '80 και έπειτα (ενδ. Abraham 1981, Hutchinson & Torres 1994, Hales 1997 έδειξαν με σαφήνεια ότι η χρήση παραδειγμάτων από αυθεντικές περιστάσεις επικοινωνίας υπερτερεί σημαντικά έναντι «κατασκευασμένων» παραδειγμάτων. Τα ΗΣΚ είναι ανεκτίμητη πηγή αυθεντικού γλωσσικού υλικού. Ανάλογα με την συγκρότησή τους μπορούν να δώσουν παραδείγματα πραγματικής γλωσσικής χρήσης σε ένα μεγάλο εύρος επικοινωνιακών καταστάσεων και να επιτρέψουν έτσι στους μαθητές να γνωρίσουν όχι μόνο την αυθεντική γλωσσική χρήση, αλλά και την επίδραση που ασκείται σε αυτή από τις διαφορετικές επικοινωνιακές περιστάσεις.
2. Γνώση της γλωσσικής διαίσθησης. Η γλωσσική χρήση εξελίσσεται παράλληλα, τόσο στο επίπεδο του συνειδητού όσο και στο επίπεδο του ασυνειδήτου. Η ευρύτερη προτασιακή οργάνωση και η κειμενική δόμηση τις περισσότερες φορές είναι αποτέλεσμα συνειδητής σκέψης, η οποία συντονίζει τα εκφραστικά μέσα για να οργανώσει τη γλωσσική δομή, έτσι, ώστε αυτή να μεταδώσει κατάλληλα το γλωσσικό μήνυμα. Ωστόσο, η επιλογή των λέξεων και η χρήση παραγλωσσικών στοιχείων είναι πολλές φορές αποτέλεσμα ασυνείδητης διαδικασίας Η γλωσσική ποικιλία σε μορφολογικό ή φωνητικό επίπεδο είναι επίσης υποσυνείδητη και τις περισσότερες φορές αποκαλύπτει πολύτιμες κοινωνιογλωσσολογικές πληροφορίες για τον ομιλούντα. Η λειτουργία μιας τέτοιας υποσυνείδητης διαδικασίας αποκαλύπτεται μόνο όταν

εξετάσουμε τη γλωσσική χρήση ποσοτικά και συγκρίνουμε τη συχνότητα με την οποία επιλέγουμε ισοδύναμους εκφραστικά τρόπους. Τα ΗΣΚ επιτρέπουν την ποσοτική αξιολόγηση της γλωσσικής χρήσης και τον εντοπισμό συχνοτικών συσχετίσεων που η χρήση συμβατικών διδακτικών εγχειριδίων δεν θα μπορούσε ποτέ να αποκαλύψει.

3. Διερεύνηση του γλωσσικού περιβάλλοντος. Η διδασκαλία της γλώσσας παραδοσιακά έδινε έμφαση στη κάθε λέξη ξεχωριστά. Η σημασία του λεξικού στοιχείου δινόταν μέσα από την εξέταση του αντίστοιχου λήμματος στο λεξικό και οι διαφορετικές σημασίες προέκυπταν μέσα από τις διαφορετικές χρήσεις του λεξικού στοιχείου σε ποικίλα επικοινωνιακά περιβάλλοντα. Ωστόσο, ένα μεγάλο μέρος της σημασίας μιας λέξης καθορίζεται από τα άμεσα συμφραζόμενα η έρευνα των οποίων είναι εφικτή μέσα από τη χρήση ΗΣΚ. Η παραγωγή πινάκων συμφραζόμενων επιτρέπει στο δάσκαλο και το μαθητή να έχουν μια συνολική εικόνα του τί προηγείται και του τί έπεται της λέξης που εξετάζουν. Ο εντοπισμός των συνεμφανιζόμενων τύπων (collocates) δείχνει ότι η λεξική σημασία πολλές φορές λειτουργεί πέραν της μιας λέξης και χρησιμοποιεί λεξικές νησίδες για να εξειδικεύσει σημασιολογικές λειτουργίες. Σε ορισμένες περιπτώσεις οι λέξεις συμπεριφέρονται σαν τα γράμματα της αλφαβήτου το καθένα από τα οποία συμβάλλει στο αναγνωρίσιμο σχήμα μιας υψηλότερης μονάδας, αλλά δεν προσθέτει κατ'ανάγκη ένα καθαρά προσδιορισμένο νόημα. Η γλωσσική διδασκαλία έχει παραμελήσει τη σημασία των πολυλεξικών ενοτήτων σε σχέση με την λέξη ως μοναδιαία οντότητα και αυτό βέβαια δικαιολογείται εν μέρει γιατί μόλις την τελευταία δεκαετία μπορέσαμε να εντοπίσουμε και να αναλύσουμε το πώς η επιλογή μιας λέξης καθορίζει την εμφάνιση της αμέσως επόμενης της.
4. Επικέντρωση στην ποικιλία. Μια από τις σημαντικότερες προσφορές των ΗΣΚ στη γλωσσική διδασκαλία είναι η κατάδειξη της γλωσσικής ποικιλίας που υπάρχει διάχυτη σε όλα τα επίπεδα της γλωσσικής οργάνωσης. Το διδακτικό εγχειρίδιο σχεδόν πάντα προσφέρει γραμματικές και λεξιλογικές δομές που εμφανίζονται αμετάβλητες και λειτουργούν ως πρωτοτυπικά παραδείγματα (Mindt 1997: 41). Οποιαδήποτε απόκλιση από τη νόρμα του παρεχόμενου γλωσσικού μοντέλου εντάσσεται στην ευρύτερη ή στενότερη έννοια του «λάθους». Η χρήση των ΗΣΚ επιτρέπει τη γνωριμία του μαθητή με την «φυσική» ποικιλία στην ξένη γλώσσα και του δίνει τη δυνατότητα να διαμορφώσει αντίληψη για το ποιο είναι το εύρος των λεξικών και γραμματικών επιλογών που έχει σε συνδυασμό με την επικοινωνιακή καταλληλότητά τους.

4.2 Βέλτιστες πρακτικές στην διδακτική αξιοποίηση των ΗΣΚ

Η πειραματική ένταξη των ΗΣΚ στη γλωσσική διδασκαλία έχει οδηγήσει σε ορισμένα αρχικά συμπεράσματα σχετικά με το πώς θα πρέπει να διαμορφώνονται οι δραστηριότητες με αυτά, τα σημαντικότερα από τα οποία είναι (Aston 1997: 60-63):

1. Επικέντρωση στην αναζήτηση κανονικοτήτων. Μια από τις περισσότερο χρήσιμες δραστηριότητες είναι η αναζήτηση από πλευράς των μαθητών φαινομένων που επανεμφανίζονται σε διαφορετικά συμφραζόμενα. Η παρατήρηση και η εξαγωγή γενικών γραμματικών συμπερασμάτων από τα πραγματικά γλωσσικά δεδομένα που παρέχει ένα ΗΣΚ βοηθάει τους μαθητές να αναπτύξουν συγκεκριμένες στρατηγικές μάθησης, οι οποίες θα παίρνουν υπόψη τη γλωσσική ποικιλία και τις λεξικές συμπραγματώσεις χτίζοντας τη

γραμματική δομή παράλληλα με την απόκτηση φραστικών αυτοματισμών και κοινωνιογλωσσολογικών ικανοτήτων.

2. Απλοποίηση των δεδομένων. Σημαντικός παράγοντας χρηστικότητας των ΗΣΚ στη γλωσσική διδασκαλία είναι το κατά πόσο τα κείμενα που έχουν επιλεγεί ανταποκρίνονται στο γενικό γλωσσικό επίπεδο των μαθητών. Έτσι, ένα ΗΣΚ το οποίο στηρίζεται σε κείμενα εφημερίδων είναι κατάλληλο για μεσαίους και προχωρημένους μαθητές, αλλά θα δημιουργήσει προβλήματα στο επίπεδο των αρχαρίων. Για τέτοια επίπεδα ο δάσκαλος θα πρέπει να επιλέγει κείμενα τα οποία εμφανίζουν απλή συντακτική δομή και συχνόχρηστο λεξιλόγιο. Στην επιλογή του αυτή μπορεί να βοηθηθεί από διάφορους δείκτες αναγνωστικής δυσκολίας που υπάρχουν για τις περισσότερες ευρωπαϊκές γλώσσες και μπορούν να υπολογιστούν αυτόματα από ειδικευμένο λογισμικό (π.χ. Fog index, Flesch Reading Ease score)
3. Επιλογή οικείων/προβλεπόμενων δεδομένων. Η επιλογή των κειμενικών γενών θα πρέπει να γίνεται με κριτήριο την εξοικείωση των μαθητών με αυτά καθώς και τις ιδιαίτερες προτιμήσεις / ανάγκες τους. Η επιλογή π.χ. ακαδημαϊκών άρθρων σε ένα ΗΣΚ που αξιοποιηθεί στη διδασκαλία ξένης γλώσσας σε έφηβους θα προκαλέσει σειρά αρνητικών αντιδράσεων σε σχέση με τη θεματολογία, το λεξιλόγιο, αλλά και τις πιθανές γραμματικές δομές που θα προκύψουν. Σε γενικές γραμμές η χρήση κειμένων από τις εφημερίδες και τον περιοδικό τύπο καλύπτει τις περισσότερες ανάγκες για εκμάθηση ξένης γλώσσας από ενήλικες, αν και πάντα υπάρχουν εξαιρέσεις.
4. Μείωση της ποσότητας των δεδομένων. Σημαντικός παράγοντας επίσης είναι η ρύθμιση του μεγέθους του ΗΣΚ ώστε οι αναζητήσεις των μαθητών να μην επιστρέφουν χιλιάδες ή δεκάδες χιλιάδες παραδείγματα. Αν και ένα μεγάλο ΗΣΚ θα προσφέρει πληθώρα συμφραστικών περιβαλλόντων καθώς και μεγάλη ποικιλία κειμενικών γενών είναι πιθανό η περίπλοκη δομή του να αποθαρρύνει τους μαθητές και ο όγκος των αποτελεσμάτων που θα παράγει να καθιστά ανέφικτη τη διεξοδική μελέτη τους. Είναι χρησιμότερο να υπάρχουν μικρά θεματικά ομοιογενή ΗΣΚ μερικών χιλιάδων λέξεων, τα οποία θα μπορούν να γίνουν αντικείμενο μελέτης και χειρισμού σχετικά εύκολα και οι μαθητές θα μπορούν να διερευνήσουν τη δομή τους με περισσότερη λεπτομέρεια. Η χρήση τέτοιων ΗΣΚ επιτρέπει στους μαθητές τη συνειδητοποίηση του πώς η σύσταση ενός ΗΣΚ διαφοροποιεί τα αποτελέσματά του καθώς και ποια ερωτήματα χρειάζονται μεγαλύτερο ή διαφορετικά δομημένο ΗΣΚ για να απαντηθούν.
5. Απλοποίηση των δραστηριοτήτων. Οι δραστηριότητες που μπορούν να γίνουν με τη χρήση ΗΣΚ ποικίλουν τόσο ως προς την ποσότητα του υλικού που θα πρέπει να εξεταστεί από τους μαθητές, όσο και ως προς την προσοχή που θα πρέπει να δοθεί στο συμφραστικό περιβάλλον. Είναι γενικά προτιμότερο να δίνονται στην αρχή όταν οι μαθητές εξοικειώνονται ακόμα με τη χρήση του ΗΣΚ δραστηριότητες απλής επισκόπησης παραδειγμάτων και σταδιακά να προχωρά κανείς με σύνθετες δραστηριότητες που εμπλέκουν το είδος των κειμένων, την σημασιολογική εκτίμηση του συμφραστικού περιβάλλοντος, την αναγνώριση συσχετίσεων σημασίας και γραμματικής δομής κ.ά.

4.3 Μαθησιακή θεμελίωση της χρήσης των ΗΣΚ

Η ανάγκη αξιοποίησης των ΗΣΚ στο πλαίσιο της διδασκαλίας της ξένης γλώσσας δημιουργεί την ανάγκη θεωρητικής τεκμηρίωσης της δυνατότητας χρήσης τους και της αποτελεσματικότητάς τους ως προς την επίτευξη της μαθησιακής

διαδικασίας και της εφαρμογής διδακτικών πρακτικών. Με άλλα λόγια, προτού χρησιμοποιήσουμε τα ΗΣΚ στη διδακτική πράξη πρέπει να διασφαλίσουμε το θεμιτό και δυνατό της προσφοράς τους. Πρέπει, δηλαδή, να επισημάνουμε εκείνες τις παραμέτρους, ψυχοπαιδαγωγικού κυρίως χαρακτήρα, από τις οποίες απορρέει και βάσει των οποίων δικαιολογείται η δυνατότητα και αναγκαιότητα αξιοποίησής τους από το δάσκαλο της ξένης γλώσσας.

Ας δούμε, λοιπόν, πιο αναλυτικά γιατί θεωρείται και ψυχοπαιδαγωγικά αποδεκτός και αναγκαίος ο εμπλουτισμός των διδακτικών μέσων της ξένης γλώσσας με τα ΗΣΚ:

1) Η πρώτη σημαντική παράμετρος, από την οποία απορρέει η παραπάνω ανάγκη, είναι το θεσμικό πλαίσιο ένταξης και λειτουργίας της διδασκαλίας της ξένης γλώσσας, δηλαδή το αναλυτικό πρόγραμμα. Μελετώντας το σκοποθετικό και στοχοθετικό πλαίσιο της ανάγκης παροχής στους μαθητές της δυνατότητας εκμάθησης μιας ξένης γλώσσας στο χώρο του σχολείου αξίζει να επισημάνουμε πως ένας από τους κύριους σκοπούς διδασκαλίας μιας ξένης γλώσσας, όπως περιγράφεται στα ισχύοντα αναλυτικά προγράμματα, είναι η γνωριμία των μαθητών με το ευρύτερο κοινωνικό και πολιτιστικό πλαίσιο λειτουργίας της ξένης γλώσσας. Επιδιώκεται, δηλαδή, η πολιτιστική προσέγγιση των λαών μέσω της διδασκαλίας των ξένων γλωσσών, εφόσον η γλώσσα αποτελεί ολότητα όχι μόνο επικοινωνιακού αλλά και κοινωνικο-πολιτιστικού χαρακτήρα. Μαθαίνω, επομένως, μια ξένη γλώσσα δεν σημαίνει μόνο ότι γνωρίζω να προφέρω και να παραθέτω ορθά γραμματικά και μορφοσυντακτικά τους τύπους της γλώσσας, αλλά επιπλέον σημαίνει ότι έχω οικειοποιηθεί τον πολιτισμό που εκφράζει η γλώσσα και κατά κάποιον τρόπο έχω προσαρμοσθεί στο κοινωνικό περιβάλλον χρήσης της γλώσσας αυτής.

Στο σημείο αυτό πρέπει να επισημάνουμε μια δυσκολία που συναντά συχνά ο καθηγητής της ξένης γλώσσας. Η δυσκολία αυτή σχετίζεται με τη χωροχρονική απόσταση του κοινωνικού πλαισίου λειτουργίας της μητρικής με την ξένη γλώσσα. Με άλλα λόγια, διδάσκει ο καθηγητής της ισπανικής γλώσσας την ξένη γλώσσα σε Έλληνες, προσπαθεί να μεταφέρει το μαθητή στο κοινωνικό περιβάλλον χρήσης της γλώσσας αυτής, δίνει συνεχή γλωσσικά παραδείγματα, αλλά μετά το πέρας της διδακτικής ώρας ο μαθητής χάνει την επαφή με τη γλώσσα εάν το κοινωνικό περιβάλλον δεν είναι σε θέση να δώσει συνεχή ερεθίσματα χρήσης της ισπανικής γλώσσας. Δηλαδή, αν ο μαθητής φεύγοντας από την αίθουσα διδασκαλίας δεν έχει τη δυνατότητα μέσω του ραδιοφώνου που θα ανοίξει καθημερινά να έχει μουσικά ακούσματα στην ισπανική γλώσσα, μέσω της τηλεόρασης που θα παρακολουθήσει επίσης καθημερινά να έχει παρόμοια ακούσματα ή μέσω του άμεσου περιβάλλοντός του να χρησιμοποιήσει τη γλώσσα, η επαφή του μ' αυτήν θα περιοριστεί στο χρόνο διδασκαλίας και στο υλικό που δίνει ο δάσκαλος για το σπίτι ή στο σχολικό εγχειρίδιο. Τα ΗΣΚ αποδεικνύονται πολύ βοηθητικά στο σημείο αυτό. Ο μαθητής έχει τη δυνατότητα, ακόμα και εκτός μαθήματος, να έρχεται σε επαφή με την ισπανική γλώσσα μέσω της ζωντανής, καθημερινής χρήσης της σε διάφορες περιστάσεις και μέσω ποικίλων κειμένων πολιτικού, αθλητικού, οικονομικού, κοινωνικού, διεθνούς ενδιαφέροντος. Είναι ευνόητο ότι με τον τρόπο αυτό το πεδίο επαφής του μαθητή με τη γλώσσα διευρύνεται. Δεν περιορίζεται η μελέτη της ξένης γλώσσας στα στοιχεία, που ο δάσκαλος έχει δώσει κατά τη διάρκεια της διδακτικής ώρας, αλλά ο μαθητής έχει τη δυνατότητα να εμπλουτίσει τις γνώσεις του και μάλιστα μέσω στοιχείων, που άπτονται της ισπανικής εν προκειμένω πολιτιστικής και κοινωνικής πραγματικότητας. Έτσι, η πολιτιστική προσέγγιση και γνωριμία του Έλληνα μαθητή με τον ισπανικό πολιτισμό διευκολύνονται και, κυρίως, ως προς τη χρονική διάρκεια της δυνατότητας που παρέχεται για επαφή και γνωριμία.

2) Η χρήση των ΗΣΚ ανταποκρίνεται και υπηρετεί σημαντικές διδακτικές αρχές, όπως της εποπτείας, της επικαιρότητας και της βιωματικότητας.

Η διδακτική αρχή της εποπτείας υπηρετείται μέσω της χρήσης του Η/Υ, που αποτελεί απαραίτητο εργαλείο αξιοποίησης των ΗΣΚ. Η οπτικοποίηση των γλωσσικών δεδομένων, η σύλληψη, δηλαδή, των γνωστικών δεδομένων, των στοιχείων της ξένης γλώσσας, μέσω της όρασης αποτελεί το ζητούμενο και το επιδιωκόμενο. Ο μαθητής πρέπει όχι μόνο να ακούει και να γράφει την ξένη γλώσσα αλλά πρέπει και να βλέπει ποικίλες μορφές της και διάφορους τύπους. Έτσι, υποβοηθείται η εκμάθηση της ξένης γλώσσας ιδιαίτερα για μαθητές που ανήκουν στην οπτική ή μεικτή κατηγορία δεκτών, οι οποίοι έχουν την ανάγκη να βλέπουν τα γλωσσικά στοιχεία και σε μορφή γραπτή. Επιπλέον, η διδακτική αρχή της εποπτείας εξυπηρετεί την αυτόματη πρόσληψη μορφολογικών γλωσσικών τύπων, δηλαδή, την αφομοίωση ενός ρηματικού τύπου, για παράδειγμα, ο οποίος παγιώνεται στη μνήμη του μαθητή ορθογραφικά σωστός και λειτουργικά αποδεκτός όχι γιατί συνειδητά προσλαμβάνεται αλλά γιατί οπτικά παρέχεται. Αυτό σημαίνει ότι πολλοί μαθητές μαθαίνουν να γράφουν ορθά χωρίς να μπορούν να δικαιολογήσουν τις επιλογές των καταλήξεων ή των τόνων, απλώς και μόνο επειδή έχει αποτυπωθεί η εικόνα των λεκτικών τύπων και όχι η ερμηνεία τους. Η παραπάνω θεώρηση σε συνδυασμό με το γεγονός πως τα ΗΣΚ μπορούν να παρέχουν στο μαθητή τον ίδιο λεκτικό τύπο σε διαφορετικά περιβάλλοντα, δηλαδή την ίδια λέξη σε διάφορες προτάσεις και σε διαφορετική θέση, βοηθά στην κατανόηση της λειτουργικότητας των ΗΣΚ. Ο μαθητής εθίζεται στην εικόνα ορισμένων λεκτικών τύπων, ασκείται στη θέασή τους και μέσω της επαναληπτικής αυτής προσφοράς τους παγιώνονται οι παρεχόμενοι μεμονωμένοι τύποι ή τα όποια προσφερόμενα λεκτικά σύμπλοκα.

Η διδακτική αρχή της επικαιρότητας υπηρετείται μέσω της χρήσης των ΗΣΚ λόγω της χρονικής προέλευσης των κειμένων, τα οποία είναι δυνατόν να αξιοποιηθούν κατά τη διδασκαλία της ξένης γλώσσας. Με άλλα λόγια, τα γλωσσικά στοιχεία που αξιοποιεί ο δάσκαλος προέρχονται από κείμενα επίκαιρα, του ίδιου μήνα, της ίδιας εβδομάδας, καμιά φορά και της ίδιας ημέρας. Ο μαθητής αισθάνεται, με τον τρόπο αυτό, πως τα γνωστικά στοιχεία που του παρέχονται προέρχονται από τη σύγχρονη πραγματικότητα. Και τούτο είναι κάτι πολύ σημαντικό αν σκεφτεί κάποιος ότι ένα από τα προβλήματα που αντιμετωπίζει ο δάσκαλος κατά τη διαδικασία παροχής γνώσεων είναι η δυνατότητα ανταπόκρισης στην απαίτηση του μαθητή για σύνδεση της θεωρίας με την πράξη. Συχνά, δηλαδή, αναρωτιούνται οι μαθητές μας αν όλα αυτά τα στοιχεία που τους προσφέρονται είναι χρήσιμα και λειτουργικά. Πολύ συχνότερα, δε, αναρωτιούνται για τη χρησιμότητα επίδειξης προσοχής εκ μέρους τους για πράγματα, τα οποία δείχνουν να μην απορρέουν από την πραγματικότητα και να μην ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις της. Και βέβαια, είναι ευνόητο πως αν ο μαθητής δεν πειστεί για τη χρησιμότητα αυτών που του διδάσκονται δεν διασφαλίζεται η προσοχή του, το ενδιαφέρον του, η συμμετοχή του και τελικά η γνώση ως επιδιωκόμενο αποτέλεσμα της μαθησιακής διαδικασίας. Τα ΗΣΚ εμπλουτιζόμενα συνεχώς με τα σύγχρονα δεδομένα και καλύπτοντας τη συγχρονική κυρίως διάσταση του κάθε γλωσσικού συστήματος ανταποκρίνονται στην επιδίωξη σύνδεσης της θεωρίας με την πράξη, καθώς συνειδητοποιεί ο μαθητής με ποιον τρόπο και σε ποια περιβάλλοντα χρησιμοποιείται από τους ισπανόφωνους η λέξη «humor» και, άρα, πώς και πού πρέπει και ο ίδιος να την χρησιμοποιήσει.

Τέλος, η διδακτική αρχή της βιωματικότητας γίνεται σεβαστή και αξιοποιείται κατά τη διάρκεια της διδασκαλίας της ξένης γλώσσας με τη χρήση των ΗΣΚ με δύο τρόπους, οι οποίοι σχετίζονται με την εννοιολογική αποσάφηση του όρου βίωμα. Αν, δηλαδή, εκλάβουμε το βίωμα στη συγχρονική τους διάσταση, ως συμμετοχή του

μαθητή στη διδακτική και μαθησιακή διαδικασία, τότε η αξιοποίηση των ΗΣΚ αποδεικνύεται λειτουργική, εφόσον ο μαθητής εμπλέκεται στη διαδικασία επεξεργασίας των Σωμάτων Κειμένων, χειριζόμενος τον Η/Υ αλλά και επισημαίνοντας μέσω αυτού τα δομολειτουργικά χαρακτηριστικά των εκάστοτε μελετώμενων γλωσσικών στοιχείων της ξένης γλώσσας. Αν, κατά δεύτερο λόγο, εκλάβουμε το βίωμα στη διαχρονική του διάσταση, ως εμπειρία του μαθητή προερχόμενη από το παρελθόν, τα ΗΣΚ ανταποκρίνονται ως διδακτικό μέσο παροχής στοιχείων της ξένης γλώσσας και στις ανάγκες που η θεώρηση αυτή δημιουργεί. Και τούτο επειδή ο δάσκαλος αλλά και ο ίδιος ο μαθητής μπορούν να αναζητήσουν ως αξιοποιούμενα Σώματα Κειμένων, όσα και όποια σχετίζονται με το χώρο του ενδιαφέροντος και της ανάγκης του μαθητή. Για παράδειγμα, στον Νίκο που ασχολείται με τον αθλητισμό θα επιλέξω να αξιοποιήσω στοιχεία κειμένων αθλητικού περιεχομένου. Ανάλογα, για να ικανοποιήσω τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα της Μαρίας θα αναζητήσω στοιχεία που προέρχονται από τον καλλιτεχνικό, ίσως χώρο, το χώρο της μόδας ή το χώρο της προσωπικής ζωής του Ρίκυ Μάρτιν!!! Ας σημειωθεί εδώ πως η αξιοποίηση της διδακτικής αρχής της βιωματικότητας από το δάσκαλο είναι πολύ σημαντική για το μαθησιακό αποτέλεσμα. Και τούτο, επειδή το βίωμα του μαθητή είτε ως δυνατότητα συμμετοχής του στα εκάστοτε δρώμενα είτε ως επίδειξη σεβασμού και αποδοχής της εμπειρίας του εκ μέρους του δασκάλου είναι στοιχεία που διασφαλίζουν τη συναισθηματική συμμετοχή του μαθητή στη διδακτική διαδικασία. Και είναι βέβαια ευνόητο πως όταν ο άνθρωπος μετέχει και συναισθηματικά σε μία διαδικασία οδηγείται με ασφαλέστερο, ίσως, τρόπο στο επιδιωκόμενο αποτέλεσμα.

3) Η διδακτική αξιοποίηση των ΗΣΚ κατά την παροχή στοιχείων της ξένης γλώσσας ανταποκρίνεται εξάλλου σε σημαντικά, σύγχρονα διδακτικά και μαθησιακά μοντέλα. Τα κυριότερα από αυτά είναι το μοντέλο της ανακαλυπτικής-ερευνητικής μάθησης και το επικοινωνιακό μοντέλο διδασκαλίας της ξένης γλώσσας.

Πιο αναλυτικά:

Σύμφωνα με το μοντέλο της ανακαλυπτικής-ερευνητικής μάθησης, ο μαθητής ως πρωταγωνιστής της μαθησιακής και διδακτικής διαδικασίας πρέπει όχι απλώς να συμμετέχει στα διδακτικά δρώμενα αλλά να τα διαμορφώνει. Δηλαδή, πρέπει να ωθείται από το δάσκαλο να βρίσκει μόνος του απαντήσεις στα ερωτήματα που τίθενται και μάλιστα να έχει τη δυνατότητα και την ευκαιρία της υπέρβασης των θεωρούμενων ως συμβατικών απαντήσεων σε ένα ζητούμενο. Για παράδειγμα, στο επίπεδο της διδασκαλίας του λεξιλογίου της ισπανικής γλώσσας, ο δάσκαλος προσφέρει ως ερέθισμα στο μαθητή τη λέξη «idioma» και τον αφήνει να αναπτύξει πρωτοβουλία και να συλλέξει μέσω των ΗΣΚ και της έρευνας που ο ίδιος ο μαθητής θα κάνει στο πλαίσιο αυτών όλα εκείνα τα στοιχεία, τα οποία προσδιορίζουν τη θέση, τη λειτουργία, τη χρήση και τη συχνότητα εμφάνισης της μελετώμενης λέξης. Ο μαθητής μέσω της προσωπικής έρευνας ανάγεται σε αρχεία και σε τόπους έρευνας, οι οποίοι τον βοηθούν να συλλέξει όλα τα απαραίτητα στοιχεία. Ο δάσκαλος δεν παρεμβαίνει συνήθως στη διαδικασία αυτή. Αφήνει το μαθητή να προβληματιστεί μόνος του για την πιθανή διαφοροποίηση της χρήσης της έννοιας σε κυριολεκτικό και σε μεταφορικό επίπεδο και να αναζητήσει τις απαντήσεις που προκύπτουν μέσω στοιχείων, που θα τον οδηγήσουν σε νέα δεδομένα. Ας σημειώσουμε εδώ πως η παραπάνω διαδικασία έχει καθαρά χαρακτήρα εξατομίκευσης της διδασκαλίας. Ο μαθητής, σύμφωνα με τις αρχές της καθοδηγούμενης αυτενέργειας, λειτουργεί αυτόνομα σύμφωνα με τις οδηγίες του δασκάλου ή ακόμα και χωρίς αυτές, όταν θεωρεί πως η αναζήτησή του υπηρετεί τον επιδιωκόμενο σκοπό. Κριτήρια για την προσωπική του αναζήτηση αποτελούν συχνά η ηλικία του, το φύλο του, τα

ενδιαφέροντά του, οι ανάγκες του, το περιβάλλον προέλευσής του. Με τον τρόπο αυτό η διδασκαλία εξατομικεύεται, προσαρμόζεται με άλλα λόγια στα δεδομένα του κάθε μαθητή. Το αποτέλεσμα είναι πως σε συνολική, τελική θεώρηση της μελετώμενης λέξης, για παράδειγμα, θα έχουν συγκεντρωθεί από τους μαθητές ποικίλα στοιχεία για τη χρήση, τη χρησιμότητα και τα χαρακτηριστικά της λέξης «idioma». Τίποτε από όλα αυτά τα στοιχεία δεν θα είναι άχρηστο για τη μελέτη της λέξης. Αντίθετα, όλα μαζί θα ανταποκρίνονται στη συνολικότητά της και θα αντανakλούν την ολική θεώρησή της, σύμφωνα με τις αρχές της Μορφολογικής Θεωρίας. Ο μαθητής με την παραπάνω διαδικασία ενθαρρύνεται στη μαθησιακή διαδικασία αλλά και αυτό-αξιολογείται. Ενθαρρύνεται εφόσον τα δεδομένα που ανακαλύπτει δεν απορρίπτονται, αλλά αποτελούν διαφορετική διάσταση του ίδιου φαινομένου. Αυτό-αξιολογείται, γιατί συνειδητοποιεί μέσω της έρευνας πως τα δεδομένα που ανακαλύπτει είναι περισσότερα ή λιγότερα από τις γνώσεις του. Ο δάσκαλος από τη δική του πλευρά κερδίζει πολύτιμο διδακτικό χρόνο. Αντί να προσπαθεί να μεταδώσει κανόνες, σύμφωνα με τους οποίους εκφράζεται η ακολουθία των χρόνων, για παράδειγμα, αφήνει τους μαθητές να τους εντοπίσουν και να τους διατυπώσουν μόνοι τους.

Τα ΗΣΚ και η διδακτική αξιοποίησή τους στο χώρο της ξένης γλώσσας ανταποκρίνονται επίσης και στις ανάγκες της σύγχρονης επικοινωνιακής μεθόδου προσέγγισης της ξένης γλώσσας. Και τούτο συμβαίνει επειδή τα Σώματα Κειμένων, τα οποία αξιοποιούνται από το δάσκαλο προέρχονται από πραγματικές και ποικίλες συνθήκες επικοινωνίας, από απλά μα και σύνθετα επικοινωνιακά περιβάλλοντα. Με τον τρόπο αυτό ο μαθητής πληροφορείται και συνειδητοποιεί την πολυμορφία των μελετώμενων γλωσσικών στοιχείων, τη διαφορετικότητα της χρήσης τους αλλά και τις διαστάσεις της λειτουργικότητάς τους. Και όλα αυτά σε συνθήκες πραγματικές, μη τεχνητές από την πλευρά του δασκάλου.

4) Ολοκληρώνοντας ψυχοπαιδαγωγικά τη χρήση των ΗΣΚ κατά τη διδασκαλία της ξένης γλώσσας, πρέπει να αναφερθούμε σε κάποιες παραμέτρους, οι οποίες σχετίζονται με τη χρήση των Σωμάτων Κειμένων. Πρόκειται για παράγοντες, όπως το σχολικό εγχειρίδιο, η διεπιστημονική διάσταση της προσφερόμενης γνώσης καθώς και η αναγκαιότητα ανταπόκρισης σε ανάγκες ατόμων ιδιαιτερότητες, όπως είναι τα άτομα με ειδικές ανάγκες.

Τα ΗΣΚ και η χρήση τους από το δάσκαλο και το μαθητή κατά την προσέγγιση μιας ξένης γλώσσας ανταποκρίνονται στις σύγχρονες απαιτήσεις της εκπαίδευσης και της διδακτικής για περισσότερα του ενός σχολικά εγχειρίδια. Αναφερόμαστε, όπως είναι ευνόητο, στη χρήση του πολλαπλού εγχειριδίου, το οποίο νοείται ως υπέρβαση του ενός και υποχρεωτικού εγχειριδίου, το οποίο προσφέρεται στο μαθητή προκειμένου να ικανοποιηθούν οι εκάστοτε διδακτικές ανάγκες. Δεδομένου πως τα ερεθίσματα της σύγχρονης κοινωνίας είναι πολλά και πολλαπλά, πως τα ενδιαφέροντα των μαθητών αφορούν και απορρέουν από διάφορους τομείς και πως το αναλυτικό πρόγραμμα της διδασκαλίας των διαφόρων γνωστικών αντικειμένων και ιδιαίτερα της ξένης γλώσσας απαιτεί όχι την παραδοσιακή αλλά τη δημιουργική, κριτική προσέγγιση των γλωσσικών δεδομένων είναι σίγουρο πως το ένα και μοναδικό εγχειρίδιο, το ένα και μοναδικό μέσο γνωριμίας με μια γλώσσα. Δημιουργεί προβλήματα. Ο δάσκαλος συχνά εγκλωβίζεται σε μια τέτοια τακτική, η διαφορετικότητα των μαθητών τόσο σε ατομικό όσο και σε συνολικό επίπεδο δεν γίνεται σεβαστή αλλά και οι διαστάσεις της γλώσσας δεν εξαντλούνται μέσα από ένα και μοναδικό σχολικό εγχειρίδιο. Ο δάσκαλος πρέπει να έχει τη δυνατότητα, επιδιώκοντας πάντα την επίτευξη του σκοπού και των στόχων της διδασκαλίας της ξένης γλώσσας, να χρησιμοποιεί ανάλογα με τις ανάγκες τις δικές του αλλά και των

μαθητών ποικίλου είδους και περιεχομένου εκπαιδευτικό υλικό. Σ' αυτήν την ανάγκη ανταποκρίνονται πλήρως τα ΗΣΚ. Δίνουν την ευκαιρία τόσο στο δάσκαλο όσο και στο μαθητή να μελετούν μέσω διαφορετικών κάθε φορά γλωσσικών και επικοινωνιακών δεδομένων τα επιδιωκόμενα προς κατάκτηση γλωσσικά φαινόμενα. Με τον τρόπο αυτό αποφεύγεται η μονοτονία κατά τη διδακτική και μαθησιακή διαδικασία αλλά παράλληλα επιδιώκεται η συνολική και όχι μονομερής θεώρηση των μελετώμενων φαινομένων.

Η χρήση των ΗΣΚ κατά τη διδασκαλία της ξένης γλώσσας διασφαλίζει επίσης τη διεπιστημονική προσέγγιση των προσφερόμενων στο μαθητή γνώσεων. Η επισήμανση και μελέτη της χρήσης ενός όρου σε κείμενα πολιτικού, αθλητικού, κοινωνικού, οικονομικού, διπλωματικού, επιστημονικού και άλλου περιεχομένου, η σύγκριση των δεδομένων μεταξύ τους και η επισήμανση ομοιοτήτων αλλά και διαφορών μεταξύ των ποικίλων επικοινωνιακών περιβαλλόντων συμβάλλει στη συνεργασία των διαφόρων επιστημονικών χώρων και στη σύγκλισή τους προς την επίτευξη κοινού στόχου: τη συνειδητοποίηση από το μαθητή της λειτουργικότητας των μελετώμενων στοιχείων της ξένης γλώσσας.

Τέλος, αξιωματικώς πως η χρήση των ΗΣΚ κατά τη διδασκαλία της ξένης γλώσσας υποβοηθεί σε σημαντικό βαθμό τα άτομα με ειδικές ανάγκες. Και τούτο επειδή ο Η/Υ, το βασικό μέσο παροχής και επεξεργασίας των ΗΣΚ αποτελεί για τα άτομα αυτά έναν παράγοντα υποβοηθητικό της μαθησιακής διαδικασίας, εφόσον ο συνειρμικός χαρακτήρας παροχής της γνώσης, η πληροφορία που παρέχεται και περιμένει την αντίδραση του μαθητή, καθώς και η μηχανική χρήση του Η/Υ αποτελούν τα κυριότερα μέσα αγωγής και διδασκαλίας των ατόμων αυτών.

Ολοκληρώνοντας τη σύντομη προσπάθειά μας για τη μαθησιακή και ψυχοπαιδαγωγική τεκμηρίωση της διδακτικής αξιοποίησης των ΗΣΚ στο χώρο της διδασκαλίας της ξένης γλώσσας οφείλουμε να σημειώσουμε πως η αποτελεσματικότητα των διδακτικών ενεργειών, που απορρέουν από τα ΗΣΚ εξαρτάται από την ενεργοποίηση κάποιων ασφαλιστικών δικλείδων, οι οποίες συνοψίζονται στα εξής:

α) Για να είναι αποτελεσματική η διδακτική αξιοποίηση των ΗΣΚ θα πρέπει να συνοδεύεται απαραίτητα από την ανάλογη επιμόρφωση των εκπαιδευτικών. Αν ο δάσκαλος δεν είναι ενημερωμένος σχετικά με το χαρακτήρα των ΗΣΚ αλλά και τον τρόπο χρήσης τους, τότε όχι μόνο δεν θα απολαύσουν οι μαθητές των πλεονεκτημάτων της χρήσης αυτής αλλά υπάρχει ο κίνδυνος της άσχημης αξιοποίησής τους, που θα μπορούσε να οδηγήσει στην αλλοίωση της γνώσης, στην εκμάθηση λανθασμένων στοιχείων και στην παρουσίαση μιας διαφορετικής εικόνας του γνωστικού αντικειμένου.

β) Η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών πρέπει να συνοδεύεται από ανάλογη υλικοτεχνική υποδομή, η οποία θα επιτρέψει στους μαθητές να έχουν τους κατάλληλους Η/Υ μέσω των οποίων και με τη βοήθεια των δασκάλων τους θα μπορέσουν να προσεγγίσουν και να αξιοποιήσουν τη χρήση των ΗΣΚ.

γ) Επειδή βρισκόμαστε στο χώρο της διδασκαλίας γλωσσικών στοιχείων θα πρέπει να έχουμε πάντοτε υπόψη, ως δάσκαλοι, πως κανένα ΗΣΚ δεν μπορεί να αντικαταστήσει το δάσκαλο. Αυτό σημαίνει πως ο εκπαιδευτικός θα πρέπει να θεωρεί πως οι επιλογές και οι δυνατότητες που του παρέχουν τα ΗΣΚ για το μάθημά του δεν αποτελούν πανάκεια. Ο δάσκαλος πρέπει να είναι πάντοτε παρών, να συνεργάζεται με τους μαθητές, να χρησιμοποιεί και όχι να αντικαθίσταται από τα ΗΣΚ και, τέλος, να παρεμβαίνει αναπαράγοντας τα στοιχεία που ο Η/Υ παρέχει. Με άλλα λόγια, ο δάσκαλος οφείλει, κάθε φορά που προκύπτει η ανάγκη εντοπισμού, για παράδειγμα, των επικοινωνιακών περιβαλλόντων χρήσης ενός λεκτικού σύμπλοκου να μπαίνει στη

διαδικασία και της προφορικής απόδοσης και έκφρασης των στοιχείων, που παρέχει ο Η/Υ. Με τον τρόπο αυτό, τα διάφορα επικοινωνιακά περιβάλλοντα θα χρωματιστούν συναισθηματικά και ο δάσκαλος θα αποδώσει και τη συναισθηματική φόρτιση που μπορεί να μεταφέρει η ίδια έκφραση, αν λειτουργήσει σε διαφορετικό σκοποθετικό πλαίσιο.

5 Πρακτικές εφαρμογές στη διδασκαλία της Ισπανικής ως ξένης γλώσσας

5.1 Διερεύνηση πολιτισμικών στάσεων

Η συχνότητα με την οποία χρησιμοποιούνται οι λέξεις στον Τύπο αποκαλύπτει πολλές φορές υποσυνείδητες πολιτισμικές και πολιτικές στάσεις του συγκεκριμένου κράτους. Για την ΝΕ π.χ. η εμφάνιση της λέξης «Τουρκία» στη λίστα με τα 10 συχνότερα κύρια ονόματα¹² και σε υψηλότερη θέση από αυτήν της λέξης «Έλληνας» και «Ευρώπη» αν μη τι άλλο αποκαλύπτει το πόσο απασχολεί τον ελληνικό τύπο η Τουρκία και οι διακρατικές σχέσεις με αυτήν (βλ. Πίνακας 2).

A/A	Λήμμα	Εμφανίσεις Λήμματος
1	Ελλάδα	22391
2	Αθήνα	13157
3	Τουρκία	9653
4	Έλληνας	9040
5	Ευρώπη	8829
6	Θεσσαλονίκη	6765
7	Σημίτης	5993
8	Παπανδρέου	5902
9	Γιώργος	4687

Πίνακας 2: Τα συχνότερα κύρια ονόματα της ΝΕ

Αντίστοιχα, μπορεί κανείς να διαπιστώσει τάσεις και συμφραζόμενα που αποκαλύπτουν πολιτισμικές και πολιτικές στάσεις στην ξένη γλώσσα και έτσι να συνειδητοποιήσει γρηγορότερα ορισμένα πολιτισμικά στερεότυπα. Παρακάτω (βλ. Πίνακας 3), αναζητήθηκε η λέξη “griego(s)” στο ΗΣΚ της Real Academia CREA¹³.

Κειμενικό Θέμα	%	Εμφανίσεις
Οικονομικά	32.99	325
Ελεύθερη ώρα - Αναψυχή	25.88	255
Κοινωνικές Επιστήμες	21.42	211
Τέχνη	15.63	154
Επιστήμη και Τεχνολογία.	2.13	21
Υγεία	1.72	17

Πίνακας 3: Κατανομή της λέξης «griego(s)» σε κειμενικά θέματα του CREA

Η κατανομή της συχνότητας δείχνει για ποια θέματα γίνονται γνωστοί οι Έλληνες στον Ισπανικό τύπο και ποιοι είναι οι σημασιολογικοί συνειρμοί που αναμένονται να αναπτυχθούν στην Ισπανική κοινή γνώμη.

¹² Πηγή: Εθνικός Θησαυρός της Ελληνικής Γλώσσας (ΕΘΕΓ)

¹³ Διαθέσιμο στην: <http://www.rae.es> και στην κατηγορία «Consulta banco de datos».

Σημαντικό παράθυρο στην πολιτισμική διάσταση της ξένης γλώσσας μπορεί να δώσει επίσης και η μελέτη των λεξικών συμπραγματώσεων ενός λήμματος (βλ. Πίνακας 4).

n	word	total	left	right	l5	l4	l3	l2	l1	*	r1	r2	r3	r4	r5
1	dictadores	3	0	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	1
2	fracaso	2	1	1	0	1	0	0	0	0	0	0	1	0	0
3	jazz	2	2	0	0	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0
4	países	2	2	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0

Πίνακας 4: Πίνακας λεξικών συμπραγματώσεων της λέξης «Latinoamérica» (μόνο ουσιαστικά)

Ενδεικτική είναι η παραπάνω λίστα λεξικών συμπραγματώσεων της λέξης «Latinoamérica» στην οποία από τα 4 ουσιαστικά που εμφανίστηκαν σε περιβάλλον 5 λέξεων δεξιά και αριστερά της λέξης τα 2 έχουν αρνητική σημασία.

5.2 Διδασκαλία γραμματικών φαινομένων

Η διδασκαλία γραμματικών φαινομένων με τη βοήθεια ΗΣΚ μπορεί να γίνει με πολλούς τρόπους και να ενσωματωθεί δημιουργικά σε στις υπόλοιπες δραστηριότητες που διεξάγονται στην τάξη (Johns 1997: 101-103).

1. Εξετάστε τις λέξεις που προηγούνται της αόριστης αντωνυμίας «otro».

N	Concordance	Set	Tag	Word No.	File	%
1	esposa de Ararat vive con su hija Zahwa en París. Por otra parte, continuaba ayer con intensidad el sitio del			718	208~1.txt	87
2	sólo en Queensboro Bridge de Nueva York. Sobre estas y otras muchas obras que están sorprendiendo a los v			1.115	60e~1.txt	96
3	l Museo de Arte Moderno de Nueva York-, además de otros museos y galerías. Seis comisarios, incluido el			346	xts\93.txt	37
4	la sociedad contra el terrorismo. Y barra ha tenido, en otras juntas, intervenciones con alta carga sentimenta			556	exts\2.txt	57
5	aquellas materias que 'habiendo ya sido asumidas por otras comunidades autónomas se encuentran pendie			841	xts\17.txt	89
6	e sirvieron para alcanzar la Liga como ya pasó con los otros pichichis azulgrana de la historia: Mariano Martí			198	ts\163.txt	34
7	e las instituciones comunitarias ya han intervenido en otros conflictos. PNV, EA e IU/EB han sostenido que			288	itica\6.txt	41
8	reserva natural y destino turístico, ya fue escenario de otros episodios trágicos. Muy cerca del terreno que la			258	xts\60.txt	29
9	a hoy otro vuelo con 150 aficionados y un autocar con otros 50. El resto de los barcelonistas se ha hecho c			435	c0e~1.txt	93
10	a jugada que empezó por un costado y terminó por el otro. El segundo fue un prodigio de precisión con Ro			580	ts\162.txt	75
11	sólo le quedaba esto: 'Sufrir, sufrir y sufrir'. No hicieron otra cosa el sábado los azulgrana, incapaces de batir			383	206~1.txt	70
12	rresponsal'. Los Nobel Saramago y Soyinka viajan por otros motivos. El primero para comprender 'lo incompr			782	606~1.txt	85
13	más con carácter de preventivos, y sin condena firme, otros dos detenidos: Ahmed Saadat, secretario gener			931	a04~1.txt	93
14	Lucinda Childs, con música de Britten, y se cierra con otra obra de la coreógrafa, Largo, del mismo año, sob			543	ts\105.txt	58
15	Sus jugadores pegaban por un lado y se quejaban por otro. Y pegaban con saña, con la voluntad de intimid			247	208~1.txt	50
16	e presumido de modesto y quiero seguir presumiendo. Otra cosa es ininteligente. Hace poco he escrito en u			562	604~1.txt	43
17	ad, un largo camino por recorrer y que consiste, entre otras cosas, en reformar la Constitución y la legislaci			664	xts\31.txt	69
18	e Weil y Hanna Arendt, Conrad y Proust, entre tantos otros, nuestra cultura no ha dejado de intentar la com			229	ura\72.txt	39
19	squea'. 'Es un tipo muy duro y muy exigente', precisa otro jugador, revelando la cara severa del nuevo selec			713	ts\144.txt	75
20	aracay (ciudadpróxima a Caracas) y la disposición de otras unidades a una violenta operación de rescate do			252	200~1.txt	23
21	antes eran las iglesias y los palacios y hoy son, entre otros, los museos. Éstos sí tienen que ser singulares			864	xts\96.txt	94
22	uras de Barbara Hepworth y Graham Sutherland, entre otros artistas británicos del siglo pasado. La labor de			815	xts\84.txt	86
23	Jobim. Invitados: Herbie Hancock y Gary Burton, entre otros. Marianne Faithfull cantó Wherever I go con la v			141	ts\102.txt	15
24	ntes de que el Gobierno, por un lado, y el PSOE, por otro, comiencen sus conversaciones con otros grupos			729	604~1.txt	73
25	r el dinero del impuesto revolucionario y el obtenido de otras actividades, como los secuestros', precisó el mi			324	804~1.txt	39
26	udito empate a un gol entre el Atlético y el Barça, los otros aspirantes, le dio el título. Los 'pupas' siempre s			243	806~1.txt	90
27	calificado de extraordinario por unos y de ridículo por otros, Moulin Rouge. Ninguna parte como clara favorit			201	608~1.txt	16
28	ión que se comprometía con el arte y con la sociedad. Otros aspectos de su obra, como el espacio de la es			827	ts\104.txt	95
29	"X2", la continuación de "X men". Y como se rodarán otras películas basadas en héroes del cómic: "Darede			408	ura\65.txt	83
30	lados de los años ochenta, onírica y casi abstracta en otros momentos. También ha variado las gamas crom			89	ltura\7.txt	22

Πίνακας 5: Πίνακας συμφραζομένων της λέξης «otro(s)»

Στην άσκηση αυτή ο μαθητής θα πρέπει να εξετάσει τι προηγείται της αόριστης αντωνυμίας και να αποκτήσει μια αίσθηση της επιτρεπόμενης ποικιλίας. Στη συνέχεια θα μπορούσε με την καθοδήγηση του δασκάλου να συμπεράνει μια σημαντική απαγόρευση ακολουθίας του «otro» που σχετίζεται την ύπαρξη του αόριστου άρθρου «un» πριν.

2. Ποια μέρη του λόγου εμφανίζονται στα δεξιά του «alguno» και ποια στα δεξιά του «algún». Τι συμπεράσματα βγάξετε από την κατανομή των συμφραζομένων και τη σημασία των συγκεκριμένων λέξεων.

N	Concordance	Set	Tag	Word No.	File	%
1	más desmintió que su organización haya mantenido contacto alguno con dirigentes de la AP para poner fin a los atentados	693	xts	555.txt	87	
2	o el dibujo, habrá que prestar atención ahora a los jugadores, alguno de los cuales no ha sido muy exigido en la máxima c	793	ts	129.txt	91	
3	yan sido penalmente condenadas por asociación ilícita o por alguno de los delitos graves previstos en los títulos XXI a XXI	656	606-1.txt	51		
4	habitual para juzgar si ha habido "cambios de estrategia" en alguno de los firmantes. En el encuentro, que todavía no tien	445	ica	29.txt	82	
5	a enorme lista de personas su apoyo al proyecto, con lo que alguno pensó que, más que en la inauguración de un parque,	694	ts	120.txt	76	
6	tas Bruselas asegura, por su parte, que no hay recorte global alguno y que sus propuestas consiguen mantener y legitimar	558	exts	5.txt	57	
7	lturales, que se ven obligadas a cerrar al quedarse sin apoyo alguno , como el caso de Public Netbase, un foro cibernético	760	60a-1.txt	76		
8	necesidades del equipo'. De Luis Enrique no hizo comentario alguno , pero su presencia en el Mundial es segura si no pros	363	804-1.txt	48		
9	Además la sentencia del Supremo no será objeto de recurso alguno , sin perjuicio, en su caso, del recurso de amparo ante	1.194	606-1.txt	94		
10	, aunque parezca imposible, le llega un mal día'. Profeta, diría alguno . O simplemente sabio. O más aún, un técnico que sa	75	ts	136.txt	10	
11	s de "franca" y "constructiva", pero sin posibilidad de acuerdo alguno . Positiva, según Caruana, porque Straw se lleva una i	612	a0c-1.txt	89		
12	en Smith College, y adoptar su apellido. Mantuvieron todavía algun esporádico encuentro, aunque la relación al parecer ha	512	20a-1.txt	35		
13	Relación fallida por un trauma de infancia, podría descolgarse algun froidiano; mala suerte, diría el tópico; tacañería del equ	327	ts	126.txt	36	
14	pasaron desapercibidos al público, frío y bastante crítico con algun jugador. O con Guti, en concreto. Es una pena de lo d	357	ts	164.txt	45	
15	barretxe y Egibar no polemizan en un caballo que ahora está en algun que otro roce interno, incluso delante de testigos en el	275	604-1.txt	34		
16	dopaje no está nada perseguido. A veces cuando ha surgido algun caso la sanción ha llegado al cabo de siete meses. Y	591	ts	152.txt	62	
17	ue los integrantes del Pacto Antiterrorista pudieran mantener algun contacto con el PNV para buscar su adhesión a esa n	508	404-1.txt	89		
18	jales de determinadas formaciones políticas y abandonamos, algun día tendremos las bombas a la entrada del Parlamento	256	ica	11.txt	46	
19	mentos de Barba Corsini, de los que habría que haber dejado algun ejemplo, como las intervenciones en el sótano, la sala	420	xts	85.txt	50	
20	no precisamente por literarios. Un amor frustrado de juventud, algun estreno desdichado, como Delirio del amor hostil. Eso	699	406-1.txt	64		
21	dadanos, hayan sufrido un perjuicio cuantificable causado por algun fallo, aun involuntario, en el funcionamiento de los servi	932	xts	15.txt	98	
22	cundario? R. No. Aquí, a todos los entrenadores los pillan por algun lado. Al que entrena con balón, al táctico, al que da lib	711	20c-1.txt	67		
23	a: 'Este Oscar lo comparto con un caballo que ahora está en algun lugar de ahí fuera'. En 1967, Alfred Hitchcock recibía ot	74	608-1.txt	6		
24	equilibrio diplomático, pidió ayer como alternativa reunirse con algun miembro destacado de la Autoridad Nacional Palestina	885	xts	38.txt	92	
25	La fábula, recuerda su colaboradora Ana Carolina, resume de algun modo la explicación al exilio de Jesús Díaz, escritor y	150	ura	84.txt	35	
26	spués de generar esperanzas. Se vio incapaz de dominar en algun momento al estadounidense Jan-Michael Gambill, núm	184	ts	179.txt	43	
27	cinematografías como la francesa o la española por parte de algun monstruo sagrado de la orilla de enfrente? Sería bueno	723	406-1.txt	98		

Πίνακας 6: Πίνακας συμφραζομένων των λέξεων «algun» και «alguno»

Στη συγκεκριμένη άσκηση ο μαθητής ερευνώντας τα συμφραζόμενα μπορεί να οδηγηθεί στη συμφραστική διαφοροποίηση των δύο αντωνυμιών και να διατυπώσει έναν κανόνα χρήσης τους ο οποίος θα μπορούσε να πάρει την μορφή του ότι το «algun» εμφανίζεται πάντα πριν από ουσιαστικά.

3. Εξετάστε τα περιβάλλοντα στα οποία εμφανίζεται το «gran» και το «grande».

Πότε χρησιμοποιείται το ένα και πότε το άλλο;

N	Concordance	Set	Tag	Word No.	File	%
1	e las grandes sensaciones. ¿A qué se debe un cambio tan grande ? Da la impresión de ser frío compitiendo, pero no lo	595	40a-1.txt	83		
2	aterciopelada el gigante; 'sé que la responsabilidad es muy grande ; quiero responder con muchos goles, muchas jugad	403	ts	169.txt	77	
3	cidente, El libro infierno ocupa apenas 160 páginas en letra grande . Suficiente para que Frabetti rinda homenaje y refut	157	xts	68.txt	21	
4	cidente, El libro infierno ocupa apenas 160 páginas en letra grande . Suficiente para que Frabetti rinda homenaje y refut	163	ura	89.txt	22	
5	es. P. Pero ya va siendo hora de que rompan en un partido grande . R. No es tan fácil. Las diferencias ya no son tanta	432	20c-1.txt	40		
6	ado que el amarillo que le colocaron le venía excesivamente grande , tanto que algún periodista italiano de la época dijo	212	ts	122.txt	26	
7	n por el Tour en un FIAT Multiplá atiborrado. Es un vehículo grande y capaz, pero aun así. Un médico necesita cinco b	34	ts	140.txt	5	
8	jugadores considerados intocables. Sería un desgaste tan grande que en el Gamper ya sufriría la primera pañolada.	560	a0c-1.txt	97		
9	s entendiéndolo cuando ves que ha dejado una escuela tan grande para este arte, aunque él no la dejó completa. Siem	211	xts	89.txt	25	
10	na cantidad muy importante. No sólo es el cementerio más grande jamás excavado, sino que está completo', explicó e	132	xts	63.txt	15	
11	luso del dinero, de una personalidad que es un gancho muy grande frente a la gente de su entorno, de una persona ado	454	ts	130.txt	50	
12	tiempo que la selección no transmitía una ascendencia tan grande en su juego. En este Campeonato del Mundo resuel	133	ts	166.txt	27	
13	h.Teletaquillá). El partido se presenta apasionante y el reto grande e incómodo para los de Del Bosque, a cuatro días d	30	ts	110.txt	9	
14	delo que ha instaurado para el Madrid la era de éxitos más grande desde Di Stéfano. Eso que Pérez observa como intr	528	ts	167.txt	86	
15	o y al movimiento. Colbert posee la máquina Polaroid más grande del mundo; ese formato monumental interviene en e	519	208-1.txt	78		
16	os considerar que la guerra contra el terror ha supuesto una gran victoria. Se ha privado a Al Qaeda de su base de oper	89	xts	52.txt	13	
17	segundo a su compañero de equipo Ivrine, que fue 17.º. La gran ventaja que el equipo italiano sacó a sus contrincante	268	ts	112.txt	45	
18	ad igual bajo las casas, que ya será imposible excavar'. La gran variedad de lo obtenido va a permitir, según explica el	323	xts	63.txt	35	
19	sino que su harán estaba lleno de mujeres 'expertas en una gran variedad de habilidades sexuales'. Por lo visto, está a	736	20c-1.txt	45		
20	deja muy atrás al Madrid El Barcelona obtuvo un triunfo de gran valor ante el Real Madrid, al que prácticamente ha dist	14	ts	22.txt	3	
21	su rivales, le van a pisar los talones. El Elche hizo valer el gran trabajo de Ivans en el centro del campo y la movilidad	212	606-1.txt	37		
22	atronaje. Sáez presentó largos abrigos posindustriales, con gran trabajo de investigación, sin descuidar el humor, la pat	444	606-1.txt	77		
23	que no asistió todo el plantel rojiblanco. Fernando Torres, el gran tótem del equipo en la temporada para los aficionados	193	ts	123.txt	21	
24	noche, en la cena, Pelé se sentó justo a mi derecha. ¡Qué gran tipo! Estuvimos bromeando e incluso cantando juntos.	352	a04-1.txt	51		
25	e ha marcado un objetivo prioritario durante su mandato: 'Mi gran tarea será rehabilitar la Lisboa que ya existe, la Lisbo	201	ura	82.txt	25	
26	rita negra de Nike, el pelo rapado, los dientes delanteros de gran tamaño y un pendiente minúsculo en una oreja, batía	433	ts	180.txt	39	
27	uró estar 'orgullosa' por contar en Berlín con la escultura de gran tamaño que el artista realizó como símbolo de la unifi	854	xts	69.txt	92	
28	etros- está considerado un jugador de estilo universal, con gran talento para los aspectos posicionales del juego, una	274	ts	23.txt	63	
29	una cultor en la zona privada del Museo Chillida-Ieku, su último gran sueño hecho realidad. Fue justo en el lugar elegido po	503	xts	69.txt	54	
30	elpais.es -Cultura - 'Entrar en la Academia es una gran sorpresa. Creo que mi señor padre se hubiera alegrad	8	604-1.txt	1		

Πίνακας 7: Πίνακας συμφραζομένων των λέξεων «grande» και «gran»

Και στην συγκεκριμένη άσκηση ο μαθητής θα πρέπει να εξετάσει τις λέξεις που προηγούνται και έπονται των δύο μορφών του επιθέτου και να συμπεράνει ότι ο συγκεκριμένος τύπος χρησιμοποιείται πάντα πριν από τα ουσιαστικά

4. Εξετάστε τις χρήσεις των αντιθετικών συνδέσμων pero, sino, sino que στον ακόλουθο πίνακα συμφραζομένων. Απαντήστε στις παρακάτω ερωτήσεις:

- Ποιο είναι το μόριο που εμφανίζεται μόνο πριν από τα sino, sino que;
- Ποιο είναι το περιβάλλον που ακολουθεί το sino και το sino que; Πότε χρησιμοποιούμε το ένα και πότε το άλλο;

N	Concordance	Set	Tag	No.	File	%
1	aba todo de lo que había huido hacía nada menos que 65 años, pero, con un pudor muy británico, daba por supuesto que su obl	184	xts	v72.txt	24	
2	ranacional. Para muchos, ello es moralmente muy cuestionable, pero, desde el pragmatismo político, era ciertamente una soluci	890	xts	v31.txt	92	
3	esidente primero consideró que la continuidad de éste no peligraba, pero, en cambio, si que advirtió a los socialistas del camino que	361	ica	v13.txt	87	
4	obras maestras de las escuelas italiana, holandesa y flamenca, pero, en línea con sus antecesores, descuidó a los maestros e	507	xts	v84.txt	54	
5	lemente', agregó el médico; 'siempre existe un riesgo de lesión, pero, personalmente, me atrevo a decir que lo más posible es q	563	ts	v171.txt	88	
6	ions. Queremos conseguir los tres puntos por nosotros mismos, pero, por rivalidad deportiva, si ganamos y encima no se clasific	177	a02	-1.txt	25	
7	he la cantidad que el Barcelona le había propuesto a Morientes, pero, posiblemente, le planteó un sueldo fijo más incentivos, la f	221	ts	v165.txt	36	
8	ante de lujo. Y eso es bueno para la sociedad española. Pero, que nadie se llame a engaño, el Popular es un partido de la dere	76	a0e	-1.txt	13	
9	ante una oportunidad para asegurar mejor el futuro de Gibraltar, pero, si después de un proceso, vemos que no estáis de acuerd	443	a0c	-1.txt	65	
10	se reactivó con la entrada de Solari y Guti en la segunda parte, pero, sobre todo, porque se encontró con un Celta en horas baj	225	tes	v20.txt	52	
11	mento, sobre todo en el fútbol, de la mano de los grupos ultras. Pero, un decenio después, los sucesos del pasado derby sevill	252	400	-1.txt	25	
12	la ley de partidos se apruebe en otoño, no se limite al Gobierno sino que sea conjunta y participen también los grupos parlamen	325	406	-1.txt	57	
13	ue se deben, dijo, a que 'recibimos no sólo el producto foráneo, sino también su nombre'. Lorenzo fue uno de los principales intr	590	ts	v108.txt	67	
14	tarse, en el mundo de las imágenes, no sólo imágenes nuevas, sino incluso una nueva mirada capaz de reconocerlas en lo que	152	ura	v26.txt	26	
15	dmitió, de hecho, que su voto en contra no lo era "al contenido, sino a la oportunidad", según justificó Ramon Camp. El portavo	301	itica	v5.txt	50	
16	s hombres ha cambiado. Están obligados no sólo a entenderse, sino a llevarse bien. Y al mismo tiempo, a brillar sin que se note	248	404	-1.txt	13	
17	cción" y dijo que este Premio daba "algo de ánimo" no sólo a toda Argentina, "un país que está en cenizas pero que p	316	406	-1.txt	65	
18	endo con la fantasía de que habían derrotado, no a la República, sino al comunismo, y que el comunismo no podía volver a ser l	1.020	406	-1.txt	61	
19	endador no muere y don Juan no desciende al infierno católico, sino al interior, con la misma cara alucinada que tenía De Niro e	678	ura	v76.txt	90	
20	e necesita mucha pedagogía con el tema. Que no es del islam, sino de sociedades patriarcales de Asia y África. En cuanto al v	622	ura	v10.txt	50	
21	morable, que marca un hito en la historia y no sólo del atletismo sino del deporte español, ya que el equipo, además, es muy jov	187	tes	v21.txt	44	
22	an con el PP, la izquierda no se pondría a aplaudirles, sino que multiplicaría los empujones para derribar al Govern. Mientras	215	806	-1.txt	26	
23	ros archiveros ante el informe un montón de papeles, no era tal, sino que "respondía a la lógica del interés en obtener informació	634	xts	v73.txt	67	
24	entre los dos partidos, la alianza parlamentaria no impide a CiU sino que "facilita llevar a la práctica nuestro programa de gobier	173	004	-1.txt	40	
25	ad física, con 200 alumnos, no es sólo arquitectónico, sino que acude a otras disciplinas para entender el concepto de ciudad	165	ts	v114.txt	20	
26	o, subrayó, que ya vimos en otros tiempos y que no sólo vimos, sino que medimos su eficacia". Arzalluz considera que la ilegali	192	604	-1.txt	21	
27	an con el PP, la izquierda no se pondría a aplaudirles, sino que multiplicaría los empujones para derribar al Govern. Mientras	215	806	-1.txt	35	
28	sible permanecer indiferente. Porque no pasa fuera de nosotros, sino que nos pone ante algo que tiene que ver, y muy profunda	445	ura	v73.txt	72	
29	l arquitecto británico considera que Gaudí no sólo fue un artista, sino también un inventor cuyos métodos para determinar las est	560	804	-1.txt	42	
30	Roberto Carlos estrelló contra un palo. El objetivo no era el gol, sino, posiblemente con la mirada puesta en Múnich, conservar l	537	600	-1.txt	62	

Πίνακας 8: Πίνακας συμφραζομένων των λέξεων «pero», «sino» και «sino que»

Ο πιο συχνός τρόπος του να διατυπωθεί η αντιθετική σύζευξη προτάσεων στην Ισπανική είναι με τη χρήση του αντιθετικού συνδέσμου pero. Ωστόσο, όταν το αρνητικό μόριο «no» εμφανίζεται στο πρώτο μέρος της πρότασης και το δεύτερο μέρος βρίσκεται σε άμεση αντίθεση με το πρώτο χρησιμοποιείται το sino ή sino que αντί του pero. Το sino que χρησιμοποιείται όταν ακολουθείται από ένα τετελεσμένο ρήμα, ενώ το sin χρησιμοποιείται όταν ακολουθούν άλλα μέρη του λόγου.

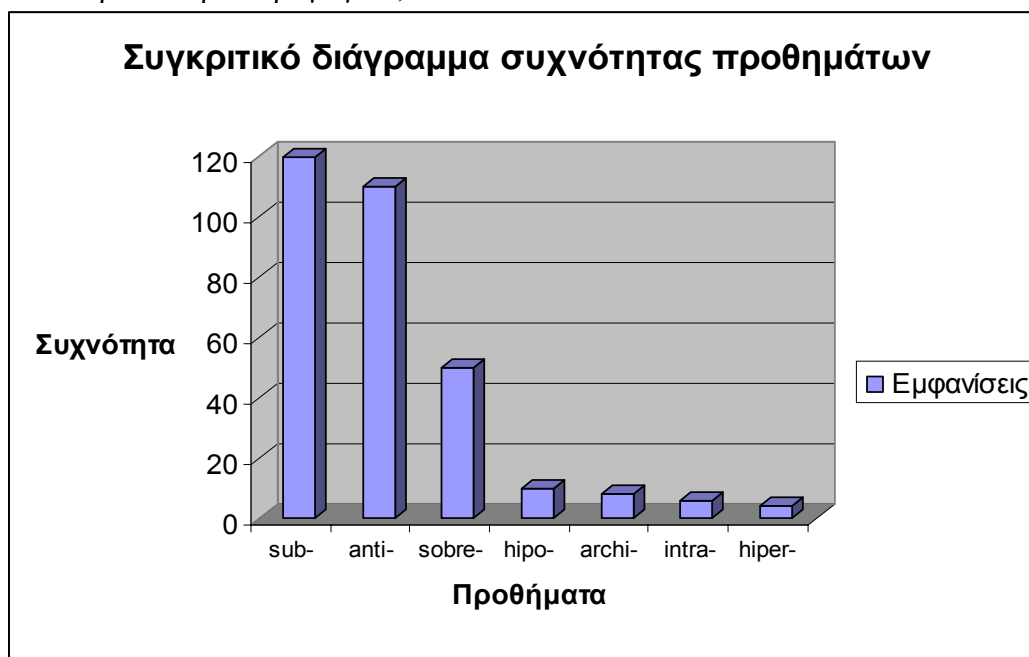
5. Χρησιμοποιώντας ενδείξεις από τα συμφραζόμενα τι μπορείτε να ανακαλύψετε γύρω από τη σημασία των παρακάτω λέξεων;

N	Concordance	Set	No.	File	%
1	egia común. La policía francesa encontró el 9 de marzo de 1999 en el apartamento en París del jefe militar de ETA, Anzkuren Ruiz, Kantauri	463	exts	v12.txt	49
2	'Golpead esos rostros', se indica en uno de los informes. En el mismo apartamento de París, la policía encontró también dos escritos de KA	762	exts	v12.txt	81
3	tener auditorio, biblioteca, sala de exposiciones, oficinas, aulas y un apartamento para el director. El proyecto de Abraham fue expuesto e	333	ltura	v71.txt	88
4	por todas partes: 'Soy muy parcial con ella. Me encanta. La adoro. Mi apartamento, el restaurante de Tribeca y la oficina de Tribeca Product	930	e204	-1.txt	85
5	tagonistas de la noche: Woody Allen. El director neoyorquino dejó su apartamento, se puso un esmoquin, voló a Los Ángeles y asistió por	844	d002	-1.txt	86
6	poderarse de Bitterfeld. Gerda Rauchfuss no ha querido abandonar su apartamento, y junto a un vecino, también anciano, era de las últimas	434	exts	v46.txt	51
7	ya en La Pedrera ha estado muy mal', afirmó. Tanto lo de destruir los apartamentos de Barba Corsini, de los que habría que haber dejado al	409	exts	v85.txt	48
8	ta 'expulsión' que la más célebre intervención en la obra de Gaudí, los apartamentos que diseñó Barba Corsini en 1954 en el desván de la P	352	exts	v85.txt	41
9	luye también documentación sobre otros muchos proyectos como los apartamentos Weissenhof (Stugart, 1912-1927), las casas Lange y	904	exts	v67.txt	96
10	e más importante -un 32,5%-, seguido de la ciudad y, a distancia, del Departamento (provincia) y la Región. El total es superior, en más de	812	xts	v113.txt	93
11	finca El Ubérimo, en el noreste del municipio de Montería, capital del departamento de Córdoba y capital nacional de los paramilitares, eng	887	exts	v56.txt	90
12	ado que torturen a los interrogados. Amnistía Internacional y el propio Departamento de Estado norteamericano han incluido al menos a Egi	494	exts	v27.txt	50
13	en interrogatorios, según han confirmado a este periódico fuentes del Departamento de Defensa norteamericano. Las deportaciones, que co	56	exts	v27.txt	7
14	francesa registró varios pisos en Dax, Bayona y Pau, así como en el departamento de Loira, al este de Francia, donde se incautaron de div	568	e00e	-1.txt	67
15	un modelo de integración de las dos comunidades. Por ese motivo, el departamento de relaciones públicas del Rectorado emitió un comuni	760	exts	v48.txt	81
16	de dinamita asaltando un nuevo depósito de explosivos, esta vez en el departamento de Saboya. Las investigaciones iniciadas meses atrás	156	e00e	-1.txt	20
17	un fotógrafo de la revista francesa Marie Claire y un camarógrafo en el departamento del Caquetá, a 350 kilómetros al suroeste de Bogotá. T	92	exts	v45.txt	11
18	cargado con carbón. Pastrana cedió a los militares el control de seis departamentos -que comprenden el sur del país y las poblaciones y c	124	itica	v16.txt	27
19	2.000 kilómetros cuadrados, que comprendía cinco municipios de los departamentos de Caquetá y Meta, y que sirvió durante más de tres a	161	exts	v45.txt	19
20	están facultados para censar a la población. Varios municipios de los departamentos de Cundinamarca (al que pertenece Bogotá), Meta y	180	itica	v16.txt	39
21	ismo'. El espíritu del encuentro, celebrado en el comedor del segundo piso de una residencia tiroteada y medio en ruinas, quedó resumido p	375	d202	-1.txt	53
22	adrid. Se había acostado a las cinco de la madrugada. Trabajo. En un piso de Madrid terminaba el rodaje de La vida mancha, un melodrama	486	xts	v119.txt	52
23	32, y Presentación Sola Campillo, de 21. Chocarro fue detenido en un piso de la calle Virgen del Puy, en el barrio pamplonés de San Juan,	245	itica	v8.txt	44
24	lamaba Gerda Rauchfuss, una jubilada de 83 años, desde el segundo piso de un edificio de cuatro plantas, a escasos 100 metros de donde	403	exts	v46.txt	48
25	sus asesores y su guardia personal en dos habitaciones del segundo piso del único edificio que queda en pie. Han destruido el generador y	278	e408	-1.txt	30
26	ETA abandonado en Pau (Francia)La policía descubrió un piso franco de ETA en Pau (suroeste de Francia), que estaba abando	15	itica	v17.txt	7
27	incluso a principios de este año". El titular de Interior confirmó que el piso había estado habitado por "personas de ETA", aunque añadió q	166	itica	v17.txt	50
28	fuentes próximas a la investigación consideraron que el abandono del piso se produjo como consecuencia de los últimos golpes a ETA que	279	itica	v17.txt	82
29	e ahí el cuadro blanquiazul se serenó, la pelota volvió a transitar por el piso y fruto de este control llegaron las opciones. De Lucas desperdic	362	res	v26.txt	43
30	12 del mediodía como consecuencia de la denuncia de los dueños del piso, a los que sus moradores no pagaron el alquiler correspondiente	232	itica	v17.txt	69
31	den. Ahora le voy a enseñar la otra cara de Gil: ¿Ve ese bloque de 13 pisos ahí, casi en el centro histórico del pueblo? Pues ahí tenía que ir	06	e20a	-1.txt	98
32	a los transeúntes sospechosos y montan guardia en cada uno de los pisos de los hoteles donde se hospedan los invitados a la ceremonia	164	exts	v24.txt	19
33	alle 52 de Manhattan, es que sólo tiene ocho metros de fachada y 24 pisos de altura. Sustituye a una construcción neogótica que respondi	255	ltura	v71.txt	45

Πίνακας 9: Πίνακας συμφραζομένων των λέξεων «apartamento», «departamento» και «piso»

Στην άσκηση αυτή ο μαθητής μπορεί να εξετάσει μερικά πραγματικά περιβάλλοντα χρήσης των τριών λέξεων στα Καστιλιάνικα και να πληροφορηθεί για την σημασία που έχουν οι συγκεκριμένες λέξεις στα Ισπανικά της Λατινικής Αμερικής.

6. Συγκρίνετε τις εμφανίσεις των προθημάτων της Ισπανικής. Ποιο σας φαίνεται περισσότερο παραγωγικό;

Διάγραμμα 1: Συγκριτικό διάγραμμα της συχνότητας με την οποία εμφανίζονται διάφορα προθήματα σε ΗΣΚ

Σε αυτήν την άσκηση ο μαθητής μπορεί να συγκρίνει τη συχνότητα διάφορων προθημάτων και να καταλήξει έτσι στην συνειδητοποίηση της έννοιας της παραγωγικότητας στην παραγωγική μορφολογία της Ισπανικής.

6 Συμπεράσματα

Συγκεφαλαιώνοντας τα όσα αναφέρθηκαν παραπάνω μπορούμε να καταλήξουμε στα παρακάτω γενικά συμπεράσματα για την αξιοποίηση των ΗΣΚ στη διδασκαλία της ξένης γλώσσας και τα πλεονεκτήματα που αυτή επιφυλάσσει, τόσο για το δάσκαλο, όσο και για το μαθητή:

- Η διδασκαλία στηριγμένη σε ΗΣΚ οδηγεί σε ριζική αναθεώρηση κάποιων προκατασκευασμένων ιδεών για το τι και πώς θα πρέπει να διδάσκεται κάτι.
- Η αρχή «Μάλλον δεν αξίζει να διδάξει κανείς οτιδήποτε που δεν εμφανίζεται το λιγότερο χ φορές σε ένα ΗΣΚ ψ λέξεων (όπου χ και ψ καθορίζονται από το επίπεδο των μαθητών)» επιτρέπει την εξαίρεση πολλών παραδοσιακά φυλασσόμενων διδακτικών συνηθειών που δεν στηρίζονται στη λειτουργική τους αξία, αλλά στη διδακτική παράδοση που αναμασάται από εγχειρίδιο σε εγχειρίδιο.
- Τα ΗΣΚ επιτρέπουν τη διδασκαλία γλωσσικών δομών, που παραδοσιακά θεωρούνται μη διδακτές (π.χ. η χρήση των άρθρων) και αποκαλύπτει περιοχές της γλωσσικής δομής (π.χ. η συμφραστική σχηματοποίηση των ουσιαστικών), που παραμελούνται τόσο περιγραφικά όσο και παιδαγωγικά.
- Τα δεδομένα ελέγχουν όχι μόνο ποια χαρακτηριστικά της γλώσσας θα πρέπει να διδάσκονται, αλλά και ποιες αντιπροσωπευτικές μορφές θα παρουσιάζονται στους μαθητές και ποιες σημασίες θα λαμβάνονται ως πρωτεύουσες.
- Η παραδοσιακή διάκριση μεταξύ ανεξάρτητων γλωσσικών επιπέδων (λεξιλόγιο, μορφολογία, σύνταξη κ.ά.) αποδυναμώνεται μόλις επικεντρωθεί

κάποιος στον τρόπο με τον οποίο οι λέξεις συμπεριφέρονται στο συμφραστικό επίπεδο.

- Η διδακτική αξιοποίηση των ΗΣΚ στο πλαίσιο της προσφοράς της ξένης γλώσσας αποδεικνύεται ιδιαίτερα αποτελεσματική καθώς ανταποκρίνεται σε σημαντικές διδακτικές αρχές, όπως εκείνες της εποπτείας, της επικαιρότητας, της βιωματικότητας και της αυτενέργειας των μαθητών.
- Η χρήση των ΗΣΚ κατά τη διδασκαλία της ξένης γλώσσας ανταποκρίνεται σε θεμελιώδεις και σύγχρονες αρχές τόσο του επικοινωνιακού τρόπου προσέγγισης της ξένης γλώσσας όσο και του ανακαλυπτικού-ευρηματικού μοντέλου μάθησης.
- Τα ΗΣΚ επιτρέπουν στο δάσκαλο της ξένης γλώσσας να είναι συνεπής ως προς το θεσμικό πλαίσιο της διδασκαλίας του μαθήματος, δηλαδή το αναλυτικό πρόγραμμα, εφόσον προάγουν τη γνωριμία του μαθητή με το κοινωνικό και πολιτιστικό πλαίσιο λειτουργίας της ξένης γλώσσας και μάλιστα στο φυσικό της περιβάλλον.
- Η χρήση των ΗΣΚ στο χώρο της διδασκαλίας της ξένης γλώσσας υποβοηθούν τη διδασκαλία σε άτομα με ειδικές ανάγκες, προάγουν τη διεπιστημονικότητα της γνώσης και ανταποκρίνονται στις σύγχρονες ανάγκες της ύπαρξης του πολλαπλού εγχειριδίου
- Η αποτελεσματικότητα της χρήσης των ΗΣΚ στη διδασκαλία της ξένης γλώσσας εξαρτάται από στοιχεία, όπως η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, η υλικοτεχνική υποδομή των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και η χρήση τους από την πλευρά του δασκάλου ως βοηθών του και όχι ως παραγόντων, που θα τον αντικαταστήσουν.
- Η αντιπαραβολή στοιχείων της ελληνικής με την ισπανική γλώσσα τόσο σε επίπεδο πολιτιστικής προσέγγισης των δύο λαών όσο και στο δομολειτουργικό επίπεδο των δύο επικοινωνιακών οργάνων αποδεικνύει τη δυνατότητα αλλά και την ανάγκη χρήσης των ΗΣΚ κατά τη διδασκαλία της ξένης γλώσσας, ώστε να διευκολυνθεί η επίτευξη του σχετικού σκοποθετικού και στοχοθετικού πλαισίου αναφοράς.

Βιβλιογραφικές αναφορές

- Abraham, R. 1981. "Teaching the English Verb System with Authentic Discourse". *Cross Currents* 8, 2: 23-33
- Andersen, E. S. (1990): *Speaking with style: The sociolinguistic skills of children*, London, Routledge.
- Aston, G. (1997), "Enriching the learning environment: Corpora in ELT". Στο Wichmann, A., Fligelstone, S., McEnery, T. & G. Knowles, (eds), *Teaching and language corpora*, Longman: London, σσ. 51-64.
- Atkins, B. T. S., Clear, J. & Ostler, N. (1991): "Corpus design criteria", *Literary and Linguistic Computing*, 7, σ. 1-16.
- Biber, D., Conrad, S., Reppen, R., 1994. "Corpus-based approaches to issues in applied linguistics". *Applied Linguistics* 15, 169-189.
- Biber, D., Conrad, S., Reppen, R., 1996. "Corpus-based investigations of language use". *Annual Review of Applied Linguistics* 16, 115-136.
- Biber, D., Conrad, S., Reppen, R., 1998. *Corpus Linguistics: Investigating Language Structure and Use*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Carter, R. & McCarthy, M., 1995. "Grammar and the spoken language". *Applied Linguistics* 16, 141-158.
- Hales, T. 1997. "Exploring Data-Driven Language Awareness". *English Language Teaching Journal*, 51, 3: 217-223
- Humboldt, W. von. (1836/1988). *On language: The diversity of human language-structure and its influence on the mental development of mankind* (P. Heath, Μτφρ.). Αρχικά δημοσιεύτηκε ως εισαγωγή στο *Über die Kavi-Sprache auf der Insel Java* (1836-1840). Cambridge: Cambridge University Press.
- Hutchinson, T. & Torres, E. 1994. "The Textbook as Agent of Change". *English Language Teaching Journal* 48, 4: 315-328
- Johns, T. (1997), "Contexts: the background, development and trialling of a concordance-based CALL program". Στο Wichmann, A., Fligelstone, S., McEnery, T. & G. Knowles, (eds), *Teaching and language corpora*, Longman: London, σσ. 100-115.
- Johns, T. F. (1991). Should you be persuaded -- two samples of data-driven learning materials. In T. F. Johns & P. King (Eds.), *Classroom concordancing* (English Language Research Journal 4; pp. 1-13). Birmingham, UK: Birmingham University.
- Johns, T. F. (1993). Data-driven learning: An update. *TELL & CALL*, 1993(2), 4-10.
- Kretzschmar, W. A. & Lee, J. (1993): "Spatial analysis of linguistic data with GIS functions", *International Journal of Geographical Information Systems*, 7, σ. 541-560.
- Labov, W., Ash, S. & Boberg, C., (eds) (2002): *Atlas of North American English*, Berlin, Mouton de de Gruyter.
- Leech, G. (1997), "Teaching and language corpora: a convergence". Στο Wichmann, A., Fligelstone, S., McEnery, T. & G. Knowles, (eds), *Teaching and language corpora*, Longman: London, σσ. 1-23.
- McCarthy, M., Carter, R., 1995. "Spoken grammar: what is it and how can we teach it?". *ELT Journal* 49, 207-218.
- Mikros, G. 2002. "Quantitative parameters in corpus design: Estimating the optimum text-size in Modern Greek language". Στο *Proceedings of the 3rd International Conference on Language Resources and Evaluation*, Vol.3, σσ. 834-838.

- Mindt, D. 1997. "Corpora and the teaching of English in Germany". Στο Wichmann, A., Fligelstone, S., McEnery, T. & G. Knowles, (eds), *Teaching and language corpora*, Longman: London, σσ. 40-50.
- Sinclair, J. (1996): "Preliminary recommendations on corpus typology", *EAGLES Document EAG--TCWG--CTYP/P*.
- Sinclair, J. (1997), "Corpus evidence in language description". Wichmann, A., Fligelstone, S., McEnery, T. & G. Knowles, (eds), *Teaching and language corpora*, Longman: London, σσ. 27-39.
- Strassel, S. & Cieri, C. (2001): "Data and Annotations for Sociolinguistics: A Corpus-Based Approach to Sociolinguistic Research". Παρουσιάστηκε στο *Penn Linguistics Colloquium*, March 3 2001.
- Tribble, C., & Jones, G. (1990). *Concordances in the classroom: A resource book for teachers*. London: Longman.